

วารสาร ภาคประชาสังคมนครราชสีมา

Journal of Nakhonratchasima Civil Society

ISSN 3056-9931 (Print) ISSN 3056-994X (Online)

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๘

กลุ่มภาคประชาสังคมจังหวัดนครราชสีมา

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระครูโอภาสกลยาณธรรม

ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระครูโสภณปริยัตยานุยุต

ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระครูใบฎีกาสอาด ปญญาทีโป (ดิษฐ์สุวรรณค์)

วารสาร ภาคประชาสังคมนครราชสีมา

Journal of Nakhonratchasima Civil Society

ISSN 3056-9931 (Print) ISSN 3056-994X (Online)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : 100 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน / ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน นักวิชาการอิสระ คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่มุมมอง คิดทางสังคม ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ การจัดการเชิงพุทธ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม การเมืองภาคประชาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอองค์ความรู้นวัตกรรม แนวทางแก้ปัญหาสังคม การรวมพลังความคิดภาคประชาสังคมเสริมสร้างความมั่นคงและการอยู่ร่วมกันตามวิถีพุทธ

คณะกรรมการที่ปรึกษา วารสาร ภาคประชาสังคม

รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

พระเมธีสุตาภรณ์, ปธ.9, ผศ.ดร.

รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี

รศ.ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา เจ้าอาวาสวัดศรีวันต์

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณาธิการ : ผศ.ดร.พิชิต ปุริมาต

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : ผศ.ดร.เบญญาภา อัจฉฤกษ์

กองบรรณาธิการ :

วารสาร ภาคประชาสังคม

พระครูสังวรวิริยรักษ์, ผศ.ดร.

พระครูปริยัติวิสุทธิบัณฑิต, ผศ.ดร.

ผศ.ไพรัตน์ เอ็บสาโร

หน่วยงานภายนอก

พระเมธีวินัยรส, รศ.ดร.

รศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส

รศ.พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

รศ.ดร.ธนิดา ผาติแสน

รศ.ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

รศ.ดร.เอกรัตน์ เอกศาสตร์

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รศ.ดร.อังฉรา หล่อตระกูล

รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน

ผศ.ดร.พิมพ์จี บรรจงปุ

ผศ.ดร.วินัย ผลเจริญ

ผศ.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เลขานุการ : ผศ.ดร.เบญญาภา อัจฉฤกษ์

ผู้ช่วยเลขานุการ : ผศ.ดร.ชุดิพนธ์ วงษ์อมรวิทย์

ศิลปกรรม/เว็บไซต์ : นายสมพร ไพกระโทก

สำนักงาน สำนักงานวิจัยและพัฒนาภาคประชาสังคม

เลขที่ 164 ม.6 บ้านหนองบอน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา 30190

โทรมือถือ : 085-7786284, 083-6819533

จัดพิมพ์โดย

โรงพิมพ์เลิศศิลป์ (1994) เลขที่ 336 ถนนสุรนาริ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000

โทร 044-252883

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร ภาควิชาสังคมนศรราชสีมา (Peer Review)

ภายใน

1. พระครูปริยัติวิสุทธิบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
2. พระมหาประกาศิต สิริเมโธ ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
3. รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. รศ.ดร.พรเศรษฐี วุฒิปญญาอิสกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
9. พระมหาสุพร รุกขิตตมโธ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
10. รศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
11. ผศ.ดร.เสฐียร ทั้งทองมะดัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
12. ดร.ณัฐพล เป้าคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
13. ผศ.ดร.ไพวรรณ ปุริมาตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
14. ดร.ประพันธ์ นีกรทะโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
15. ดร.วรวุฒิ พุดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ภายนอก

1. พระเมธาวิญญู, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระมหามหาวินทร์ ปรีสุตโต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
4. รศ.พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
5. รศ.ดร.ธนา ชาติเสนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
6. รศ.ดร.สิริกร กาญจนสุนทร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. รศ.ดร.สุวิทย์ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
8. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
9. รศ.ดร.อจธรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
10. รศ.ดร.เอกรัตน์ เอกศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
11. รศ.เนตรชนก บัวนาค	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
12. รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
13. รศ.ดร.พินิตพรหม เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
14. ผศ.ดร.พิมพ์พิชิต บรรจงปฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
15. ผศ.ดร.วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยสารคาม
16. ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
17. ผศ.ดร.วลัญช์ชยา เขตบำรุง	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
18. ดร.สุวัฒน์ อาษาสิงห์	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
19. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
20. ผศ.ดร.วิโรจน์ หมั่นเทพ	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
21. ดร.วิยะดา วรรณทวินิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
22. ผศ.ดร.อำพล นววงศ์เสถียร	มหาวิทยาลัยเซนต์โฮสีย์บางกอก
23. ผศ.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
24. ผศ.พีรวิชญ์ คำเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
25. ผศ.พรศิริ แสงสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
26. ผศ.ดร.หทัยชนก คะตะสมบุรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
27. พระมหาสันติภาพ โชติปัญญา, ดร.	ผู้อำนวยการโรงเรียนบูรพาวิทยานุสรณ์

บทบรรณาธิการ

ด้วยวารสาร ภาควิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568 มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย นักวิชาการภาควิชาสังคมจากหลายสถาบัน ได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจ กองบรรณาธิการมีความประสงค์ทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) ฉะนั้นในวารสารฉบับนี้เน้นพุทธบูรณาการการพัฒนาและจัดการวิถีพุทธ นำเสนอบทความวิชาการด้านวิจัย 3 เรื่อง และบทความวิชาการเป็นประโยชน์ต่อการบริหารวิชาการทางพระพุทธศาสนาบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและภาควิชาสังคม 2 เรื่อง รวมเป็น 5 บทความ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่านได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร ภาควิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายการจัดทำวารสาร ภาควิชาสังคม

กองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง นำอ่านและเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านได้กรุณาติดตามผลงานวารสาร ภาควิชาสังคม ด้วยดีเสมอมา ซึ่งเราพร้อมทำหน้าที่สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคมเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมต่อไป และท้ายสุดขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร. พิชิต ปุริมาต)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิชาการ : Academic Article

พุทธบูรณาการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร

1-10

BUDDHIST LANGUAGE INTEGRATION FOR HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN ORGANIZATIONS

: ชยพล อัครเศรษฐกร

บทบาทของด่านศุลกากรกับการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวชายแดนไทย-พม่า

11-22

THE ROLE OF CUSTOMS CHECKPOINTS IN LOCAL DEVELOPMENT ALONG THE THAI-BURMESE BORDER

: ไพฑูรย์ ใจก้าวหน้า

บทความวิจัย : Research Articles

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัด

23-34

พระนครศรีอยุธยา

THE ROLE ON BUDDHISM PROMOTION OF SANGHA ADMINISTRATORS IN WANGNOI DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

: พระครูโอภาสกลยาณธรรม

ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง

35-44

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

EFFICIENCY IN THE SANGHA ADMINISTRATION OF SANGHA ADMINISTRATORS IN NAKHONLUANG DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

: พระครูโสภณปริยัตยานุยุต

ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวัง

45-57

น้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE EFFECTIVENESS OF THE DHAMMA PRACTICE PROJECT MANAGEMENT OF SANGHA ADMINISTRATORS IN AYUTTHAYA DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

: พระครูใบฎีกาสอาด ปณญาทีโป (ดิษฐ์สุวรรณค์)

พุทธบูรณาการพัฒนากุณมนุษย์ในองค์กร
BUDDHIST INTEGRATION
FOR HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN ORGANIZATIONS

ชยพล อัสวเศรษฐกร
Chaiyaphon Asawasetthaphon
บริษัทรีโนเมต
Renomate Company
E-mail: Chaiyaphon@gmail.com

บทคัดย่อ

การใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาวางรากฐาน พัฒนางค์กรแบบบูรณาการ เพื่อสร้าง "ทุนมนุษย์วิถีพุทธ" ด้วยหลักอิทธิบาท 4 เป็นทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มต้นนำไปสู่ความสำเร็จพัฒนาบุคลากรให้เป็นทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจหรือความรักในสิ่งที่กระทำ กระบวนการพัฒนาเริ่มต้นจากการบริหารจัดการดุลยภาพระหว่างภาระงานกับความพึงพอใจของบุคลากร เพื่อให้บุคลากรได้ค้นหาและพัฒนาศักยภาพของตน การปลูกฝังความรักในงานจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ การค้นหาตนเอง และทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีชีวิตชีวา วิริยะ ความเพียรพยายาม เมื่อบุคลากรเกิดความผูกพันในงาน ย่อมก่อให้เกิดความเพียรพยายาม ความอดทน และความอดสาหะอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดยั้ง ความเพียรจะเกิดขึ้นได้ด้วยอาศัยความพอใจยินดีในการปฏิบัติงานนั้น จิตตะ ความมุ่งมั่นจดจ่อต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีลักษณะของความตั้งมั่นทางความคิดและอารมณ์ ไม่ยอมลดละจนกว่าจะสำเร็จ ความตั้งมั่นแห่งจิตจะช่วยให้บุคลากรมีอารมณ์ที่มั่นคงและมีอุดมการณ์เพื่อสร้างองค์กรให้ดีและผลงานมีคุณภาพ วิมังสา การไตร่ตรองด้วยเหตุผล อาศัยทุนทางประสบการณ์เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบรอบด้าน เป็นการสร้างระบบความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ผ่านการเรียนรู้จากภายนอก ประสบการณ์ที่สั่งสม และปัญญาภายใน ช่วยป้องกันความผิดพลาดได้อย่างทันทั่วทั้งที่ การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 นี้ เป็นการวางรากฐานบุคลากรด้วยความรักในงาน ความเพียรพยายาม อุดมการณ์ที่ตั้งมั่น และความรอบรู้ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้องค์กรเกิดดุลยภาพแห่งความสุขในการทำงานและการดำเนินชีวิตของบุคลากรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาทุนมนุษย์, พุทธบูรณาการ, องค์กร

Abstracts

Applying Buddhist principles to lay the foundation for integrated organizational development aims to create "Buddhist-based human capital" the key Buddhist principles of the Iddhipada 4 , which are considered the path to success and the starting point for successfully developing personnel into human capital. The Four Iddhipada consist of Chanda (Satisfaction), This principle involves the contentment or love for the task being performed. The development process begins with managing the balance between workload and personnel satisfaction, thereby allowing individuals the opportunity to discover and develop their potential. Cultivating love for one's work helps foster new learning, self-discovery, and

enables personnel to perform their duties vibrantly. Viriya (Diligence/Perseverance): When personnel feel connected and committed to their tasks, it naturally fosters perseverance, resilience, and continuous, tireless effort. This diligent effort is realized by relying on the satisfaction and pleasure gained from performing the task. Citta (Focused Attention/Steadfast Commitment): This involves focused attention and dedication to assigned responsibilities, characterized by mental and emotional firmness, refusing to give up until the task is complete. This mental firmness helps personnel maintain stable emotions and possess ideals to improve the organization and the quality of their work. Vimamsa (Reasoned Reflection/Insightful Understanding): This is the process of rational reflection, drawing upon experiential capital to analyze and resolve problems comprehensively. It builds a system of comprehensive knowledge for job performance through external learning, accumulated experience, and internal wisdom, helping to prevent errors effectively and in a timely manner. Buddhist integration for human capital development based on the Four Iddhipada thus serves as a foundation for cultivating personnel through love for one's work, diligent effort, steadfast commitment, and insightful understanding. This results in efficient and effective operations, leading to a sustainable balance of happiness within the organization, both in work and in their personal lives.

Keyword: Development of human capital, Buddhist integrated, Organizations

บทนำ

ภายใต้แรงขับเคลื่อนของกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวครั้งใหญ่ เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ องค์กรจึงได้มุ่งมั่นสร้างสรรค์และพัฒนารูปแบบการบริหารงาน หรือนำเครื่องมือพัฒนาองค์กรมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สร้างแรงผลักดันความเจริญเติบโตให้กับองค์กร สร้างความสามารถในการปรับตัวอย่างต่อเนื่องจากสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หนทางเดียวในการรับมือ คือ องค์กรทุกแห่งต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันต่อพลวัตนี้ ด้วยการเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้แข็งแกร่ง (Human Capital) เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในทุกระดับของสังคมใหม่

“ทุนมนุษย์” จึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ และได้รับการยอมรับว่า เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จหลัก รวมถึงเป็นแหล่งสร้างความสามารถในการแข่งขันที่สำคัญยิ่งต่อองค์กร ทุนมนุษย์ขององค์กร คือ บุคลากรมีทักษะสูง ความคิดสร้างสรรค์ แรงจูงใจ และความร่วมมือกัน แสดงภาวะผู้รอบรู้ เข้าใจในกลไกสภาพแวดล้อม การดำเนินงาน สามารถนำพาองค์กรไปสู่การแข่งขันได้ และเข้าใจบทบาทหน้าที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์องค์กร

การสร้างคุณค่าและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร อาศัยการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้มีการแบ่งปัน บูรณาการ และนำความรู้ไปใช้ทั้งในระดับบุคคลและระดับทีมงาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเชิงแข่งขัน การพัฒนานวัตกรรม และการดำเนินงานให้มีความรวดเร็ว เชิงรุก และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เป้าหมายสูงสุด คือ การขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กรในทั้งระยะสั้นและระยะยาว

การพัฒนาทุนมนุษย์มีความคล้าย ความหมายว่า การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นดำเนินเกี่ยวกับบุคลากรให้สามารถทำงานในตำแหน่งที่ถนัดหรือมีประสบการณ์ด้านไหน ก็ให้ทำงานด้านนั้นหรือเรียก

อีกอย่างเป็นการจัดคนให้ถูกกับงาน ส่วนการจัดการทุนมนุษย์หรือการพัฒนาทุนมนุษย์เป็นการเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถให้กับงานที่กระทำอยู่ นอกจากนี้ ผู้เขียนเลือกนำหลักพุทธธรรมมาช่วยเสริมสร้างเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร สามารถเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันยุคปัจจุบันได้อย่างไร

แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาทุนมนุษย์

1. แนวคิดทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์หาใช้ตัวบุคคลในฐานะทรัพยากรขององค์กรโดยตรง แต่คือ สิ่งที่บุคคลเป็นเจ้าของและมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการด้วยตนเอง บุคคลมีอิสระเลือกลงทุนหรือเก็บเกี่ยวประโยชน์จากต้นทุนเหล่านั้นตามเห็นสมควร เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ครอบครัว หรือชุมชนตั้งนั้น ในมุมมองของตัวบุคคล ทุนมนุษย์ถูกนำมาใช้ในบริบทองค์กร จึงหมายถึง มวลรวมประสบการณ์สะสมมาตลอดช่วงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ ทักษะทางความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนพลังกายและความมุ่งมั่นตั้งใจ บุคคลเป็นผู้เลือกสรรและตัดสินใจว่าจะจัดสรรสินทรัพย์เหล่านี้มาใช้ในการทำงานมากน้อยเพียงใด (Leslie A. Weatherly, 2003) ในอีกด้านหนึ่ง การทำความเข้าใจองค์ประกอบเชิงขีดความสามารถของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์ ถือเป็นภารกิจสำคัญร่วมกันทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหาร เมื่อบุคลากรได้รับโอกาสในการทำงานสอดคล้องกับศักยภาพตนเอง เกิดสภาวะการทำงานเปี่ยมประสิทธิภาพ และผลลัพธ์จากการลงมือทำนั้น ย่อมไหลเวียนกลับมาเป็นต้นทุนความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล กลายเป็นวงจรการสะสมทุนมนุษย์เพิ่มพูนขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการทำงานจริง (Gregory G. and Joseph C, 1999)

แนวคิดการเสริมสร้างทุนมนุษย์ถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับศักยภาพของบุคคล เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตขององค์กรและสังคมในระยะยาว แตกต่างจากในอดีตมองว่า คน เป็นเพียงปัจจัยการผลิต ใช้ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานเท่านั้น มุมมองแบบเดิมดังกล่าว ละเลยการพัฒนาตัวตนของมนุษย์อย่างรอบด้าน

การพัฒนาต้องมุ่งเน้นไปยังการดึงศักยภาพสูงสุดของบุคคลในทุกมิติ ทุกช่วงวัย และทุกระดับ ผ่านกระบวนการจัดการศึกษา การฝึกอบรม ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาอย่างเข้มข้น เพื่อบ่มเพาะบุคลากรที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมในทุกบริบท โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างสมดุลระหว่างความก้าวหน้าขององค์กรและคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ การเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นวาระเร่งด่วน (Human Resource Development) การเสริมสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้ยังรากลึกในทุกระดับของสังคม คือ หัวใจสำคัญและกลไกหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จึงต้องเป็นพันธกิจขององค์กรให้มีความสำคัญอย่างสูงสุด

ท่ามกลางบริบทโลกเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว องค์กรจำเป็นต้องมุ่งเน้นการยกระดับบุคลากรให้เปี่ยมด้วยทักษะ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถในการปรับตัว เพื่อให้พร้อมเป็นแรงผลักดันหลักนำพาองค์กรไปสู่ความมั่นคง เพราะทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ คือ รากฐานสำคัญก่อให้เกิดทุนมนุษย์ทรงพลัง โดยองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ศักยภาพดังกล่าว ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

1) ความสามารถ (Competence) หมายถึง ความสามารถบุคคลเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะความรู้ทางวิชาการหรือความรู้ด้านเทคนิค เกิดจากกระบวนการศึกษาเล่าเรียน

การอบรม และการสั่งสมประสบการณ์อย่างเป็นระบบ อันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ทักษะ (Skill) หมายถึง ความชำนาญเกิดจากการฝึกฝนและการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสามารถของบุคคล ทำให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้อย่างเหมาะสมและเกิดผลสัมฤทธิ์

3) ทศนคติ (Attitude) หมายถึง แนวโน้มความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างยาก ทั้งนี้ ทศนคติเกิดจากแรงจูงใจ ประสบการณ์ พฤติกรรม และความประพฤติสั่งสมมา และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการปฏิบัติงานของบุคคลโดยตรง

4) ความสามารถทางสติปัญญาและความกระตือรือร้น (Intellectual Agility) หมายถึง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างยืดหยุ่น การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงครอบคลุมทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์การ เป็นคุณลักษณะสำคัญช่วยให้องค์การสามารถตอบสนองต่อบริบทและสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (G. Roos and J. Roos, 1997)

ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง คุณลักษณะและศักยภาพภายในตัวบุคคลประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะ และขีดความสามารถสั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ทุนมนุษย์มิได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่เกิดจากการสะสมผ่านช่องทางหลากหลาย อาทิ ประสบการณ์การทำงาน การเรียนรู้ชีวิต การดูแลสุขภาพ ตลอดจนการค้นคว้าและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ในเชิงเศรษฐศาสตร์ นิยามสิ่งเหล่านี้ว่าเป็น “ทุน” เนื่องจากต้องอาศัยการลงทุนทั้งในด้านเวลา ความพยายาม และทรัพยากรทางการเงินในการสร้างเสริมและรักษาไว้ เช่นเดียวกับการลงทุนในสินทรัพย์ประเภทอื่น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลตอบแทนในอนาคต ซึ่งผลตอบแทนดังกล่าวอาจไม่ได้อยู่ในรูปของตัวเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และคุณภาพชีวิตดีขึ้น (นิสตาธก เวชยานนท์, 2551)

การจัดภาวะจำเริญงาน ผู้บริหารควรบริหารจัดการความรู้ (KM) และส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งใหม่ผ่านการปรับเปลี่ยนหน้าที่งานอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างแรงจูงใจและป้องกันภาวะหมดไฟ (Burnout) โดยต้องคำนึงถึงความสมัครใจ และ ความสมดุลของทักษะ เป็นสำคัญ

การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์สู่ความเป็นส่วนหนึ่ง ก้าวข้ามการวางแผนแบบเดิมสู่การสร้างองค์การพนักงานมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของ (Stakeholder) เพื่อเปลี่ยนทัศนคติจากการมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตนไปสู่ผลประโยชน์รวมขององค์การ

กลไกการสื่อสารและแก้ไขปัญหา ใช้กระบวนการสรุปงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความคืบหน้า ช่วยให้้องค์กรสามารถปรับตัวได้ทันที แก้ไขข้อผิดพลาดได้ก่อนบานปลาย สร้างพลังร่วม เปลี่ยนปัญหาเป็นโจทย์ร่วมกันในการพัฒนาระบบป้องกันให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ได้แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 4 อย่าง คือ

1) ความสามารถ (Ability) หมายถึง ศักยภาพในการปฏิบัติกิจกรรมหรือภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

ความรู้ (Knowledge) การมีความเข้าใจในข้อเท็จจริงและหลักการที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน โดยครอบคลุมขอบข่ายที่กว้างกว่าทักษะ

ทักษะ (Skill) ความเชี่ยวชาญและความคล่องแคล่วในการลงมือปฏิบัติ ตามขั้นตอนและวิธีการเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง

พรสวรรค์ (Talent) คุณลักษณะเฉพาะตัวหรือความโดดเด่นที่ช่วยให้ปฏิบัติงานได้ดีเยี่ยม ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์เชี่ยวชาญ

2) พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ลักษณะการแสดงออกที่มีส่วนต่อความสำเร็จของงานที่สังเกตได้

3) ความพยายาม (Effort) หมายถึง การนำเอาทรัพยากรทางกายและความคิดไปใช้ด้วยความมีสติ เพื่อบรรลุเป้าหมาย

4) เวลา (Time) หมายถึง ปัจจัยด้านลำดับเวลาของการลงทุนในมนุษย์ (ศิริระ โอภาสพงษ์, 2543)

กล่าวได้ว่า การพัฒนาทุนมนุษย์นับเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จการบริหารจัดการองค์กรในยุคปัจจุบัน องค์กรจำเป็นต้องกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้และการนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยต้องมีการบูรณาการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติอย่างเป็นระบบ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมและการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เนื่องจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547) นอกจากนี้ องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสายงานบุคลากรให้สามารถบรรลุเป้าหมายองค์กรตามแผนกำหนดไว้ ดังนั้น ผู้นำด้านการบริหารเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนแผนงานด้านบุคลากร โดยมีกระบวนการหลัก 3 ประการ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล อาทิ การพัฒนาระบบเสริมสร้างทักษะการทำงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ระบบการพิจารณาความดีความชอบ การสร้างขวัญและกำลังใจ รวมถึงการจัดสวัสดิการอย่างเหมาะสม เป็นต้น จากนั้นนโยบายตอบสนองต่อประโยชน์บุคลากร ดังกล่าว ส่งผลให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจและเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

2. ทฤษฎีทุนมนุษย์

ทฤษฎีทุนมนุษย์ให้ความสำคัญกับ “คน” ในฐานะทรัพยากรขององค์กร มองว่าการลงทุนในมนุษย์เป็นการลงทุนให้ผลตอบแทนคุ้มค่า สอดคล้องกับแนวคิดและข้อเสนอของ Becker รวมถึง Scarborough และ Elias ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า แนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์มีหลักการคล้ายคลึงกับทฤษฎีทุนกายภาพ กล่าวคือ ทฤษฎีทุนกายภาพมุ่งเน้นการลงทุนในโรงงานและเครื่องมือ ทฤษฎีทุนมนุษย์มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและสมรรถนะบุคลากร เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร ทฤษฎีทุนมนุษย์มีทัศนะว่า คนงานมิใช่เพียงต้นทุน แต่เป็นสินทรัพย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการองค์กร นำไปสู่ข้อสรุปว่า องค์กรจำเป็นต้องปรับมุมมองและให้ความหมายใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ค่าตอบแทน การฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนความก้าวหน้าในการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มคุณค่าและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในระยะยาว (บุญทัน ดอกไธสง, 2551) ดังนั้น การจัดการทุนมนุษย์ แสดงการลงทุนในมนุษย์ โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคคลเพื่อเพิ่มคุณค่าของผลผลิตผ่านกระบวนการสร้างคุณค่าและการฝึกอบรม นับเป็นการลงทุนในสินทรัพย์มีความสำคัญ ดังนั้น ชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีทุนมนุษย์พยายามอธิบายว่า มนุษย์เป็นสินทรัพย์มีคุณค่าสูงสุดขององค์กร เพราะว่าเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย (Becker, G.S., 1994)

4) กลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร

การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน รวมถึงสภาพการแข่งขันทวีความรุนแรง ส่งผลให้องค์กรทุกแห่งต้องเผชิญกับทั้งความเสี่ยงเพิ่มสูงขึ้นและโอกาสใหม่ ๆ ขยายตัวมากขึ้น เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แนวโน้มทางสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรในรูปแบบยุคคลาสสิก เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพแวดล้อมดังกล่าว เนื่องจากข้อจำกัดด้านโครงสร้าง ระบบ รูปแบบการปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมองค์กร ก่อให้เกิดความล่าช้าเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545)

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งเกิดขึ้นได้กับทุกองค์กร ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมีมากมาย อาทิ การปฏิรูประบบราชการ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การออกนอกระบบ การร่วมทุน การรวมกิจการ รวมทั้งการนำเทคนิคการจัดการใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2547) การเปลี่ยนแปลงองค์กรสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์การหรือเฉพาะบางส่วน ครอบคลุมถึงการออกแบบโครงสร้างองค์กรใหม่ การนำระบบสารสนเทศมาใช้ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร ทั้งนี้ Johns และ Saks ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์กรไว้ใน 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงในมิติหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังมิติอื่นๆ ขององค์กร อาทิ การปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ระดับองค์กร นำไปสู่ความจำเป็นในการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางใหม่

2) การปรับปรุงองค์กรทั้งในด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง เทคโนโลยี และวัฒนธรรม สำเร็จลุล่วงได้นั้น องค์กรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคล เป็นลำดับแรก โดยต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและปรับทัศนคติจำเป็นให้พร้อมก่อนเริ่มกระบวนการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ภายใต้บริบทโลกในศตวรรษที่ 21 มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน การเปลี่ยนแปลงได้อุบัติขึ้นในลักษณะกระแสโลกาภิวัตน์ นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมรูปแบบใหม่ อันได้แก่ สังคมสารสนเทศ และสังคมแห่งการเรียนรู้ ลักษณะสำคัญยุคสมัยนี้ คือ การเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ ส่งผลให้ความรู้กลายเป็นทรัพยากรมีมูลค่าสูงสุดเหนือกว่าปัจจัยการผลิตแบบดั้งเดิม การแสวงหาและการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่เป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน เป็นรากฐานเข้มแข็งในการพัฒนาประเทศ โดยระบบเศรษฐกิจฐานความรู้นี้ สามารถพิจารณาได้ผ่าน 4 มิติหลัก ดังนี้ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547)

- 1) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมา การเปลี่ยนแปลงความรู้
- 2) บุคคลมีความสำคัญต่อการสร้างการกระจาย และการนำความรู้ไปใช้
- 3) เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการประมวลผล การเก็บรักษา การถ่ายโอน และการสื่อสารข้อมูลทั้งในรูปของข้อความเสียงและภาพ

4) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลจากนโยบายด้านกฎหมายและเศรษฐกิจของภาครัฐ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อทุกภาคส่วน ประเด็นสำคัญ ทุกฝ่ายสามารถรับมือ ปรับตัว ดำรงอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างไร แนวทางที่เป็นไปได้ คือ ทุกประเทศ ทุกองค์กร ทุกกลุ่มทางสังคม ตลอดจนบุคคลทุกระดับ จำเป็นต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยพัฒนาแนวทางและศักยภาพในการรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น

แนวทางสำคัญประการหนึ่ง คือ การเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ให้เกิดขึ้นในทุกระดับของสังคม เนื่องจากมนุษย์ถือเป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา

ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม การพัฒนาคนจึงต้องได้รับความเอาใจใส่อย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์กรให้เกิดความยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

ด้วยเหตุนี้ องค์กรทุกองค์กรควรให้ความสำคัญกับ “คน” เป็นศูนย์กลางของกระบวนการบริหารจัดการ เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัยหลักส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการดำเนินงาน ประเทศพัฒนาแล้ว หลายประเทศให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง เพราะเชื่อว่าเมื่อทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ ย่อมก่อให้เกิดทุนมนุษย์มีศักยภาพ เพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จในทุกกิจกรรมที่ดำเนินการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

กล่าวได้ว่า ยุคแห่งการแข่งขันทวีความรุนแรง องค์กรใดขาดการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเผชิญกับความยากลำบากในการดำรงอยู่ เนื่องจากการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญต่อความสำเร็จของทุกองค์กร ด้วยเหตุนี้ ผู้นำองค์กรต้องมีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ชัดเจนในการยกระดับสมรรถนะบุคลากร เพื่อสร้างสรรคผลงานที่มีคุณภาพและทรงคุณค่าสู่สังคม ทั้งนี้ นวัตกรรมไม่ได้เกิดขึ้นจากผู้บริหารเพียงลำพัง แต่เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกระดับ ผู้นำจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้การศึกษา การฝึกอบรม หรือการทัศนศึกษาดูงานในระดับสากล เพื่อนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและบริบทโลกยุคใหม่

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร

การพัฒนาทุนมนุษย์ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา มุ่งอธิบายการดำเนินชีวิตมนุษย์ผ่านกิจกรรมและพฤติกรรมคุณลักษณะเชิงคุณค่า ช่วยกระตุ้นกระบวนการคิด การพิจารณา การแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายกำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนามนุษย์ให้เป็นทุนมนุษย์ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มิได้มุ่งเพียงผลสัมฤทธิ์เชิงงานเท่านั้น แต่ยังมุ่งยกระดับทักษะ ประสพการณ์ ความสามารถ ความตื่นตัว แรงจูงใจตามธรรมชาติในการปฏิบัติหน้าที่ ตามได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ นักวิจัยและนักการศึกษาทางพระพุทธศาสนาได้พยายามนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในระดับองค์กร อธิบายลักษณะการบูรณาการหลักธรรมกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมสมัยมากขึ้น

การนำหลักพุทธธรรมมาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาทุนมนุษย์ให้องค์กรให้เกิดทั้งคุณภาพจากภายในและคุณภาพภายนอกให้มากที่สุด นั่นก็คือ หลักอิทธิบาทธรรม (ม.ม. (ไทย) 13/247/292.) หมายถึง ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องตามแนวคิดที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความเป็นจริงของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหาย เมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี ด้วยหลักแห่งความสำเร็จ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักฉันทะ

การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดความพึงพอใจหรือความรักในงานที่ปฏิบัติ นับเป็นปัจจัยสำคัญช่วยเสริมสร้างความสุขในการทำงานให้แก่บุคลากร เมื่อความชอบหรือความหลงใหลในงานเกิดขึ้นภายในจิตสำนึกพนักงาน ย่อมส่งผลให้การสร้างสรรค์ผลงานมีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพื้นฐานดังกล่าวตั้งอยู่บนทัศนคติ ค่านิยม และการมองงานในฐานะส่วนหนึ่งของชีวิต

ในด้านการบริหารงาน องค์กรสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ด้วยแนวทาง “การสับเปลี่ยนหรือหมุนเวียนงาน” โดยสำหรับองค์กรขนาดเล็ก อาจใช้วิธีการจัดประชุมหรือการระดมความคิดเห็นภายในทีม เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้งานใหม่ผ่านการย้ายไปปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่นเป็นครั้งคราว ส่วนองค์กรขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีการศึกษาบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างรอบคอบ เพื่อประเมินผลกระทบของการหมุนเวียนงานต่อประสิทธิภาพการทำงานและภาระหน้าที่เดิม รวมทั้งต้องเตรียมระบบสนับสนุนให้มีความเหมาะสม

การปลูกฝังความรักและความชอบในงานที่ปฏิบัติ ย่อมส่งผลดีต่อองค์กรและบุคลากรหลายประการ ได้แก่ ส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้บุคลากรสามารถถ่ายทอดประสบการณ์และเผชิญความท้าทายต่อภารกิจใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ค้นพบตนเอง ช่วยให้ผู้บุคลากรตระหนักถึงความถนัด ความสนใจ และความสามารถตน สร้างบรรยากาศการทำงานใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานหรือสถานการณ์ ทำให้เกิดความสดชื่น สร้างนวัตกรรม สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานใหม่ ช่วยให้เกิดความร่วมมือการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพิ่มพลังชีวิตชีวาในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรทำงานด้วยความมุ่งมั่นและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น องค์กรใดสามารถเสริมสร้างความพอใจและความรักใคร่ต่อหน้าที่ของบุคลากรได้ ย่อมมีโอกาสสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานให้เกิดชีวิตชีวาและมีประสิทธิภาพมากกว่าเป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักวิริยะ

การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดความเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นปัจจัยสำคัญสะท้อนแรงจูงใจในการทำงานบุคลากร แรงจูงใจดังกล่าว แตกต่างกันไปตามบริบทแต่ละบุคคลและแต่ละองค์กร แม้ว่านโยบาย ค่าตอบแทน หรือสิ่งล่อใจจากองค์กรช่วยส่งเสริมความขยันหมั่นเพียรได้บ้าง แต่ปัจจัยเหล่านี้ อาจไม่ใช่ตัวขับเคลื่อนหลักเสมอไป เพราะแม้บุคลากรได้รับเงินเดือนสูง มีสวัสดิการดี มีความสามารถมากเพียงใด ก็ยังมีโอกาสลาออกได้ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ไม่ได้ยึดเงินเป็นแรงขับเคลื่อนหลักเสมอไป แต่ต้องการพลังใจจากผู้นำและเพื่อนร่วมงาน รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรเอื้อต่อการทุ่มเททั้งร่างกายและแรงใจ

เมื่อองค์กรไม่สามารถสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งให้แก่บุคลากรได้ ย่อมยากคาดหวังต่อความเพียรในการทำงานอย่างเสียสละและจริงจัง ถึงแม้องค์กรมีค่าตอบแทนหรือสวัสดิการมากมาย แต่ถ้าว่า งานไม่ตอบโจทย์ชีวิตหรือความหมายการทำงานของบุคลากร สิ่งล่อใจเหล่านั้นก็หมดคุณค่าโดยปริยาย ดังหลายองค์กรไม่อาจรักษาคนเก่ง คนดี หรือคนมีศักยภาพไว้ได้ เนื่องจากบุคลากรไม่รู้สึกผูกพันหรือได้รับความพึงพอใจแท้จริงจากงานตนเองทำ ด้วยเหตุนี้ ความเพียรจึงเกิดขึ้นได้จาก “ความยินดีและความพอใจในงาน” เป็นสำคัญ เมื่อบุคลากรทำงานด้วยความรัก ความภาคภูมิใจ มีความหมายในงานที่ปฏิบัติ ความเพียร ความพยายาม ความอดุสาหะย่อมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยไม่รู้สึกฝืน ไม่ใช่ความบ้ำงานจนเกินพอดี แต่เป็นการลงมือทำด้วยหัวใจมุ่งหวังความสำเร็จทั้งต่อตนเองและต่อองค์กร

3. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักจิตตะ

การพัฒนาทุนมนุษย์ในด้านความคิดและอารมณ์ ส่งเสริม “ความตั้งมั่นในการปฏิบัติงาน” ถือเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคลากรมีความพึงพอใจในงานที่ตนทำ มีความเพียรพยายามเป็นพื้นฐาน ย่อมนำไปสู่ความมุ่งมั่นในงานปฏิบัติอยู่ ไม่ยอมละทิ้งเป้าหมายจนกว่าประสบความสำเร็จ เพราะในระหว่างการทำงาน บุคลากรยังคงเห็นคุณค่าและความหมายของงานนั้นอยู่เสมอ ในทางตรงกันข้าม พนักงานขาดความพึงพอใจหรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการทำงาน อาจนำไปสู่ความท้อแท้และอ่อนแอทางจิตใจได้ง่าย โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมองค์กรไม่สนับสนุนหรือขาดแรงกำลังใจให้แก่บุคลากร ส่งผลให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างขาดแรงจูงใจจากภายใน ขาดความเสียสละ มุ่งงานเพียงในกรอบหน้าที่ตนเอง และไม่ให้ความสำคัญต่อภารกิจร่วมองค์กร

อีกประเด็นสำคัญ บุคลากรให้ความสำคัญคือ “ความมั่นคงในอาชีพ” องค์กรใดสามารถสร้างความมั่นใจในเส้นทางอาชีพให้แก่บุคลากร ย่อมช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันต่อองค์กรได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่าปัจจัยนี้ช่วยให้พนักงานอยู่กับองค์กรได้นานขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าบุคลากรจะอยู่กับองค์กรไปตลอดชีวิต สิ่งส่งผลกระทบต่อความตั้งใจอย่างแท้จริง คือ “สภาวะจิตใจที่มั่นคง” ซึ่งเกิดจากความพึงพอใจในงาน ความเพียรพยายาม และอุดมการณ์ร่วมในการสร้างสรรค์องค์กรให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ดังนั้น ผลงานที่มีคุณภาพและความสำเร็จขององค์กร จึงเกิดจากการหล่อหลอมภายในของบุคลากร ผ่านการฝึกจิตใจให้มั่นคงต่อหน้าที่ ความรักในงาน ความเพียรพยายาม ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของมนุษย์ผู้ปฏิบัติงาน

4. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักวิมังสา

การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยแนวคิด “วิมังสา” หมายถึง การเสริมสร้างระบบความรู้ ความสามารถในการพิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติหน้าที่ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยความรู้สามารถเกิดขึ้นได้จาก 3 ทิศทางหลัก ได้แก่

การเรียนรู้จากผู้รู้หรือครูอาจารย์ เป็นความรู้เมื่อบุคลากรได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนหรือผู้มีประสบการณ์ เช่น ครู อาจารย์ หรือเพื่อนผู้เชี่ยวชาญ ถือเป็นองค์ความรู้เชิงทฤษฎีที่บุคลากรได้รับก่อนการปฏิบัติงานจริง

การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สั่งสม เมื่อบุคลากรผ่านการทำงานมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง พบทั้งความสำเร็จและความผิดพลาด ประสบการณ์เหล่านี้ช่วยให้สามารถเรียนรู้จากความผิดพลาดและปรับปรุงวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงถือเป็นแหล่งความรู้เชิงปฏิบัติอันทรงคุณค่า

การเรียนรู้จากภายในหรือ “ตัวปัญญา” เป็นความรู้เกิดจากการใช้สติปัญญาภายใน ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาการหรือประสบการณ์ แต่ช่วยให้บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาชีวิต มองเห็นเหตุปัจจัยต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง นักปรัชญาทางศาสนาหลายท่าน เห็นว่าความรู้รูปแบบนี้ เกิดจากความว่างและจิตใจที่สงบ จนสามารถค้นพบคำตอบได้ด้วยตนเอง แม้ปัญญาภายในอาจไม่เหมาะสมกับงานวิชาการโดยตรง แต่สามารถประยุกต์เพื่อเสริมองค์ความรู้ให้รอบด้านมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิด “วิมังสา” คือ การฝึกฝนบุคลากรให้มีความสามารถในการพิจารณาอย่างลึกซึ้ง รอบคอบ และรอบด้าน ทั้งในระดับเหตุและผล จนเกิดความรู้ลึก ความรู้กว้าง ความรู้จริงในสิ่งปฏิบัติอยู่ ทำให้บุคลากรมองเห็นกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ เช่น วิธีเริ่มต้นงาน กระบวนการทำงานเกี่ยวข้อง จุดอาจเกิดปัญหา วิธีแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการประเมินคุณค่าและความเหมาะสมของผลงาน ด้วยเหตุนี้ องค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยผสานแนวคิด “วิมังสา” เข้าไปในกระบวนการพัฒนา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสียหายอาจเกิดขึ้น และเพื่อยกระดับคุณค่าและประสิทธิภาพของผลงานให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป

แนวคิดทฤษฎีทุนมนุษย์ มุ่งเสนอแนวทางการพัฒนามนุษย์ในฐานะ “ทุน” หรือทรัพยากรสำคัญขององค์กร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตและการทำงาน ปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น การพัฒนาบุคลากร การให้โอกาสศึกษาต่อหรืออบรมเพิ่มเติม การส่งไปศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนการจัดโครงการฝึกอบรมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณค่าของบุคลากรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกการแข่งขัน ช่วยยกระดับองค์กรสู่การเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ในมุมมองพุทธศาสนา การพัฒนาทุนมนุษย์ถูกมองลึกซึ้งยิ่งกว่าการเสริมสร้างทักษะหรือศักยภาพภายนอก โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกบุคลากร พิจารณาว่าผู้สมัครมีความชอบ ความพอใจ หรือความรักในงานหรือไม่ เพราะความพอใจในงานเป็นพื้นฐาน

สำคัญทำให้บุคคลเกิด “ความสุขจากการปฏิบัติ” นำไปสู่ความเพียร ความมุ่งมั่น การสร้างผลงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคลากรทำงานด้วยความรักในงาน ความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายจะชัดเจนขึ้น อารมณ์และจิตใจจะเป็นแรงยึดเหนี่ยวให้ก้าวข้ามอุปสรรคที่เกิดขึ้น เมื่อเผชิญกับปัญหา ประสพการณ์ที่สั่งสมช่วยให้บุคลากรสามารถพิจารณาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ได้รอบด้าน แก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม และป้องกันความผิดพลาดได้ทันที่ สิ่งนี้สะท้อนหลัก “วิมังสา” เน้นการพิจารณาอย่างรอบคอบและมีเหตุผล ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาทุนมนุษย์จึงเป็นการมองเห็น “ทุนภายใน” ของบุคลากร ไม่ว่าจะเป็นความรักในงาน ความพอใจ ความเพียร ความมุ่งมั่น อุทิศการณ และความรู้ในด้านต่าง ๆ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบรรลุผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความสุขทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. **ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร :แซทโพรพริ้นติ้ง, 2547.
- นิสดารค์ เวชยานนท์. **มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : กราฟฟิเคซิสเต็มส์ จำกัด, 2551.
- บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดการทุนมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตะวัน, 2551.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. **การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมกลการพิมพ์, 2547.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- ศิริระ โอภาสพงษ์. **ทุนมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : เออาร์ บีซิเนส เพรส, 2543.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2545.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **การพัฒนองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี, 2547.
- Becker G. S. **Human Capital : A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Educationm**. Chicago : The University of Chicago Press, 1994.
- Gregory G. and C. Joseph Picken. **Beyond Productivity : How Leading Companies Achieve Superior Performance by Leveraging their Human Capital**. New York : American Management Association, 1999.
- Roos G. and Roos J. **“Measuring your company”s intellectual performance”**. Long Range Planning Vol.3, 1997.
- Weatherly A. Leslie. **“Human Capital-The Illusive Asset Measuring and Managing Human Capital :A Strategic Imperative for HR”**. SHRM Research Quatery, 2003.

บทบาทของด่านศุลกากรกับการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวชายแดนไทย-พม่า

THE ROLE OF CUSTOMS CHECKPOINTS IN LOCAL DEVELOPMENT
ALONG THE THAI-BURMESE BORDER

ไพฑูรย์ ใจก้าวหน้า

Paitoon Jai Kaona

กรมศิลปากร

Customs Department

E-mail: Paition_Jai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษาบทบาทของด้านศุลกากรกับการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวชายแดนไทย-พม่า ซึ่งการค้าชายแดนมีความสำคัญเป็นรากฐานยาวนาน ตั้งแต่มนุษย์เริ่มตั้งถิ่นฐานและพัฒนากิจกรรมการผลิตเพื่อยังชีพ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนและพัฒนาการมาเป็นระบบเศรษฐกิจแห่งชาติ จากการศึกษาพบว่า การค้าชายแดนไม่สามารถระบุจุดเริ่มต้นได้อย่างแน่ชัด แต่มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดระบบศุลกากร เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายสินค้าและบุคคลระหว่างพรมแดน ในปัจจุบัน กรมศุลกากรมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการขนส่งสินค้าและการเดินทางระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยยึดตามความตกลงระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การอำนวยความสะดวกในการขนส่งข้ามแดน การผ่านแดนของบุคคล การนำเข้ารถยนต์ชั่วคราว และการให้บริการด้านศุลกากรที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ การพัฒนาระบบผ่านแดนศุลกากรอาเซียน (ASEAN Customs Transit System: ACTS) ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปและสำนักเลขาธิการอาเซียน มีบทบาทสำคัญในการยกระดับมาตรฐานศุลกากรของภูมิภาคให้ทันสมัยและสอดคล้องกัน อันเป็นฐานสำคัญของการส่งเสริมการค้าอย่างยั่งยืน การปฏิบัติงานของด่านศุลกากร ยังต้องสอดคล้องกับกฎหมายคนเข้าเมืองและนโยบายด้านความมั่นคง ตามประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยสิทธิพิเศษลดอัตราภาษีอากร สะท้อนแนวนโยบายมุ่งเน้นการสนับสนุนการส่งออกมากกว่าการจัดเก็บรายได้ ส่งผลให้ด่านศุลกากรชายแดนมีบทบาทใหม่ในการส่งเสริมการค้าชายแดนและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนทั้งไทยและพม่า และระบบการค้าของประเทศโดยรวม

คำสำคัญ: การพัฒนาท้องถิ่น, แนวชายแดนไทย-พม่า, ศุลกากร

Abstracts

This academic article focuses on examining the role of customs checkpoints in supporting local development along the Thai-Myanmar border. Cross-border trade has long served as a fundamental economic activity since humans first began to settle and develop productive means for subsistence, leading to the exchange of goods among communities and eventually evolving into national economic systems. The study reveals that, while the exact origins of border trade cannot be clearly identified, it has continuously developed over time, giving rise to customs

systems intended to regulate the movement of goods and people across borders. At present, the Thai Customs Department plays a crucial role in ensuring effective border management to facilitate the movement of goods and travelers between Thailand and its neighboring countries, in accordance with various international agreements. These include cross-border transport facilitation, border crossing procedures for individuals, temporary vehicle importation, and the provision of customs-related services.

In addition, the development of the ASEAN Customs Transit System (ACTS), supported by the European Union and the ASEAN Secretariat, plays a significant role in modernizing and harmonizing customs standards across the region. This system forms an essential foundation for promoting sustainable trade. Customs operations must also align with immigration laws and national security policies. The Ministry of Finance's announcements regarding tariff reductions further reflect a policy shift toward promoting exports rather than merely collecting revenue. These changes have provided border customs checkpoints with an expanded role in enhancing cross-border and international trade, ultimately boosting the economic capacity of local communities along the Thai-Myanmar border and strengthening the national trade system as a whole.

Keywords: Local Development, Thai-Burmese Border, Customs Checkpoints

บทนำ

การค้าชายแดนเป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนความต้องการเกิดขึ้นมาพร้อมๆ การเกิดชุมชนของมนุษย์ตามธรรมชาติ ไม่สามารถสืบค้นหาหลักฐานมาชี้ชัดได้ว่าเกิดขึ้นมาแต่เมื่อใด แต่สามารถอธิบายได้ว่า นับแต่เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน สามารถสร้างผลผลิตได้หลากหลายแล้วนำผลผลิตนั้นๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อสนองความต้องการตนในการดำรงชีวิตเป็นเบื้องต้น ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีการใช้เงินตรามากำหนดราคาสินค้าเพื่อคำนวณราคาผลผลิตเพื่อซื้อขายกันเหมือนเช่นทุกวันนี้

กิจการศุลกากรในประเทศไทย เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยเรียกว่า “จกอบ” ต่อมาในสมัยอยุธยา ได้มีหน่วยงานทำหน้าที่ด้านการตรวจเก็บภาษีขาเข้าเรียกว่า “พระคลังสินค้า” ในยุครัตนโกสินทร์ มีระบบการประมวลผูกขาดการเรียกเก็บภาษีอากร เรียกว่า “ระบบเจ้าภาษีนายอากร” ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 มีการติดต่การค้าขายมากขึ้น มีการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง เปลี่ยนแปลงการเก็บค่าธรรมเนียมปากเรือมาเป็น “ภาษีร้อยละสาม” โดยมีโรงเก็บภาษีเรียกว่า “ศุลกสถาน” ต่อมาในปี พ.ศ. 2417 และจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ เป็นสำนักงานกลางในการรวบรวมรายได้ของแผ่นดิน มีพัฒนาการเรื่อยมาจนเป็นกรมศุลกากร มีบทบาทหน้าที่เน้นการจัดเก็บภาษีอากรจากสิ่งของนำเข้าภายในและส่งออกนอกประเทศ (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556)

กรมศุลกากรมุ่งเน้นบริหารจัดการชายแดนเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าและบุคคลข้ามแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน การดำเนินงานดังกล่าวเป็นผลจากความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียนในประเด็นสำคัญ อาทิ การอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งข้ามแดน การเดินทางข้ามแดนของบุคคล การนำเข้ารถยนต์ชั่วคราว และการให้บริการ ทั้งนี้

การจัดตั้งระบบผ่านแดนของศุลกากรอาเซียน (ASEAN Customs Transit System: ACTS) เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรป ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปภายใต้โครงการ ASEAN-EU Program for Regional Integration Support Phase II โดยมีการส่งคณะผู้เชี่ยวชาญจากสหภาพยุโรปเข้ามาให้การสนับสนุนทางวิชาการและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักกเลขาธิการอาเซียน เพื่อพัฒนาและยกระดับระบบผ่านแดนทางศุลกากรของอาเซียนให้มีมาตรฐานสากล (นราพจน์ ทิวถนอม, 2551)

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน พันธกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบทบาทของศุลกากรคือการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายสินค้าอย่างเสรี โดยมุ่งเน้นการเปิดเสรีทางการค้าและการอำนวยความสะดวก ผ่านการลดอุปสรรคด้านภาษีและมาตรการที่มีใช้ภาษี ทั้งนี้ การยกเลิกภาษีศุลกากรสินค้าภายในอาเซียนดำเนินการตามกรอบเวลาและพันธกรณีภายใต้ความตกลง CEPT

ในการดำเนินการตามความตกลงและพิธีสารของอาเซียนว่าด้วยการยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้ามีใช้ภาษี (NTBs) หน่วยงานศุลกากรมีบทบาทสำคัญในการนำหลักเกณฑ์การจำแนกมาตรการมีใช้ภาษี ซึ่งพัฒนาบนพื้นฐานขององค์การการค้าโลก (WTO) ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงานการจัดมาตรการมีใช้ภาษี โดยประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 5 ประเทศจัดมาตรการดังกล่าวภายในปี 2010 ประเทศฟิลิปปินส์ภายในปี 2012 และประเทศกลุ่ม CLMV ภายในปี 2015 นอกจากนี้ หน่วยงานศุลกากรยังมีบทบาทหลักในการอำนวยความสะดวกทางการค้า ผ่านการบูรณาการพิธีการศุลกากร การพัฒนาและเชื่อมโยงระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวของอาเซียน (ASEAN Single Window) รวมถึงการบังคับใช้และพัฒนากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้ CEPT ตลอดจนการปรับประสานมาตรฐานและระเบียบปฏิบัติด้านพิธีการ เพื่อสนับสนุนการค้าเสรีและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภูมิภาคอาเซียน (ผุสดี พลสารมัย ลิศรา เตชะเสริมสุขกุล และปิยะรัตน์ พิพิธฉนิชธรรม, 2557)

บทบาทของด่านศุลกากรกับการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวชายแดนไทย-พม่า

การค้าชายแดนมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีพระหว่างชุมชนในพื้นที่ชายแดน มีปริมาณไม่มาก ต่อมาเมื่อผลผลิตมีมากเกินความต้องการของตนเอง จึงพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและผลกำไร ทั้งนี้ การค้าดังกล่าวยังคงจำกัดอยู่ในพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมตามแนวชายแดน โดยอาศัยการขนส่งผ่านเส้นทางธรรมชาติชุมชนใช้มาแต่เดิมก่อนการกำหนดเขตแดนหรืออาณาเขตของรัฐ เรียกว่า “ช่องทางการค้าตามธรรมชาติ” หรือ “จุดผ่อนปรนทางการค้า”

ในปัจจุบัน การพัฒนาด้านคมนาคมขนส่งมีความสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้การค้าชายแดนขยายตัวออกไปในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม ยังคงครอบคลุมเฉพาะพื้นที่บริเวณแนวชายแดนของประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกัน การค้าลักษณะนี้เรียกว่า “การค้าชายแดน” ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ประชาชนมีความใกล้ชิดกันทั้งด้านเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญส่งเสริมให้มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีศักยภาพพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและความยั่งยืนในอนาคต (เทพรักษ์ สุริผ่าย และ ลำปาง แม่นมัตย์, 2561)

กิจการภาษีและศุลกากรในประเทศไทย มีการพัฒนาตามบริบทของชุมชนชายแดนและความต้องการทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยการเก็บภาษีจากการค้าขาย และสะสมเป็นชุดความรู้ตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง เรียกว่า “จกอบ” ภาษีนี้นี้ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งแก่รัฐ มีการ

ยกเว้นแก่ผู้ค้าขายบางกรณี ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หน่วยงานทำหน้าที่ตรวจและเก็บภาษีสินค้าเรียกว่า พระคลังสินค้า สถานที่เก็บภาษีเรียกว่า ขนอน เก็บภาษีทั้งจากระวางบรรทุกและสินค้าต่าง ๆ ต่อมาในยุค รัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ระบบเจ้าภาษีนายอากร โดยมีสถานที่เก็บภาษีเรียกว่า โรงภาษี ในสมัยรัชกาลที่ 4 การค้ากับต่างประเทศเพิ่มขึ้น มีการทำสนธิสัญญาเบาริงเกี่ยวกับศุลกากร ซึ่งเปลี่ยนจากการเก็บค่าธรรมเนียมปากเรือเป็น ภาษีสินค้าขาเข้า “ร้อยชักสาม” และกำหนดการเก็บภาษีสินค้าขาออกตาม สัญญา นอกจากนี้ยังจัดตั้ง ศุลกสถาน (Customs House) เป็นสถานที่ทำการศุลกากรอย่างเป็นระบบ (พินลพพรรณ ไชยพันธ์และ จักรพันธ์ ชัดชุมแสง, 2560)

ยุคใหม่ของศุลกากรไทยเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2417 เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงจัดตั้ง หอรัษฎากรพิพัฒน์ เป็น สำนักงานกลางในการรวบรวมรายได้ของแผ่นดิน และกำกับดูแลงานศุลกากร ทำหน้าที่จัดเก็บภาษีขาเข้า-ขาออกเป็นรายได้ของรัฐ การก่อตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกรมศุลกากร และงานศุลกากร เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วตามความเปลี่ยนแปลงของประเทศและสถานการณ์โลก มีการสร้างอาคารทำการใหม่หรือ ศุลกสถาน ขึ้นทดแทนสถานที่เดิม ปัจจุบันคืออาคารกรมศุลกากร คลองเตย ด้วยการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ กรมศุลกากรมีภารกิจหลักในการจัดเก็บภาษีอากรจากสินค้านำเข้าและส่งออก เพื่อ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ พร้อมทั้งป้องกันและปราบปรามการลักลอบหนีศุลกากร เพื่อให้การ จัดเก็บภาษีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ประกอบการสุจริต

ปัจจุบัน กรมศุลกากรมีบทบาทและหน้าที่ขยายจากการจัดเก็บภาษีอากรจากสินค้านำเข้า-ส่งออก มาเป็น การส่งเสริมและพัฒนาค้าระหว่างประเทศ รวมถึงสนับสนุนการส่งออกของประเทศไทยเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก นอกจากนี้ กรมศุลกากรได้พัฒนาระบบบริหารงานทั้งด้านองค์กร การนำ ระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ยกระดับประสิทธิภาพข้าราชการให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อรองรับ ปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น กรมศุลกากรได้ขยายหน่วยงานและจัดสร้างอาคารสำนักงานใหม่สูง 16 ชั้น ภายใต้อาคาร 120 ปี กรมศุลกากร โดยทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2539 (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2560) พัฒนาการดังกล่าว ช่วยสนับสนุนการค้าชายแดน ซึ่งนับวันมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องรวดเร็ว

1. บทบาทของด้านศุลกากรแนวชายแดนไทย-พม่า

ด้านศุลกากรตามแนวชายแดนไทย-พม่า อยู่ในสำนักงานศุลกากรภาคที่ 3 มีภารกิจและหน้าที่ความ รับผิดชอบได้รับมอบหมายจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่ 17 จังหวัด ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร เพชรบูรณ์ สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ และอุทัยธานี ในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของด้านศุลกากร และหน่วยงานในสังกัดให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ รวมทั้งเป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐบาล โดยมี อำนาจตามกฎหมายกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง พ.ศ.2551 ดังต่อไปนี้ (มธุรดา สมัยกุล, 2557)

1. กำหนดกลยุทธ์ในการจัดเก็บภาษีอากรสำหรับสินค้าและสิ่งของนำเข้าและส่งออก ควบคุม และกำกับ ดูแลการนำเข้าและส่งออก สินค้าถ่ายลำ สินค้าผ่านแดน และสิ่งของนำเข้าส่งออก รวมทั้งควบคุมและกำกับ เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ด้านคลังสินค้าทัณฑ์บน และเขตปลอดอากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรเขตประกอบ การเสรี (เขตอุตสาหกรรมส่งออก) ตามกฎหมายว่าด้วย การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและสิทธิประโยชน์ ตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. กำกับดูแลการปฏิบัติงานของด่านศุลกากรให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายที่กรมกำหนดไว้

3. ให้คำปรึกษาแนะนำ และสนับสนุนทางวิชาการแก่ด่านศุลกากร เพื่อสนองตอบยุทธศาสตร์ของกรม

4. ให้การสนับสนุนแก่ด่านศุลกากรในการดำเนินงานด้านการจัดเก็บภาษีอากร สิทธิประโยชน์ทาง ภาษีอากร การตรวจสอบและป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

5. สืบสวนและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องและ ดำเนินการเกี่ยวกับการทบทวนเอกสารต่าง ๆ หลังจากพิธีการทางศุลกากร รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับคดีทาง ศุลกากร ของกลาง และของตกค้างที่อยู่ในความรับผิดชอบ

6. ตรวจสอบบันทึก บัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าหรือส่งออก ณ ที่ทำการของผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปราบปรามการฉ้อฉลทางการค้า ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่

7. วิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงในการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร และกฎหมายอื่น ที่เกี่ยวกับการนำเข้าและส่งออก ซึ่งสินค้าและของ รวมทั้งจัดทำประเมินผล พัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลด้าน ศุลกากรเพื่อใช้บริหารความเสี่ยง

8. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2. การดำเนินงานของศุลกากร

2.1 การลดอุปสรรคด้านภาษี

1. การลดหรือยกเว้นอากรขาเข้าให้เป็นไปตามความตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการกำหนดอัตรา อากรร่วมเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (Agreement on the Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme for the ASEAN Free Trade Area : ความตกลง CEPT)

2. การออกกฎหมายเพื่อให้สัตยาบันให้ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement : ATIGA)

2.2. กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า

1. การรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าด้วยตัวเอง

2. การปรับปรุงกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าให้มีความโปร่งใส

2.3. ASEAN Harmonized Tariff Nomenclature

ระบบการจำแนกพิภพอัตราศุลกากรชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกันเป็นเครื่องมือหนึ่ง ช่วยให้การ ดำเนินการด้านพิธีการศุลกากรมีความเรียบง่าย ก่อให้เกิดการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ระหว่างประเทศ การปรับปรุงระบบอาร์โมไนซ์ข้างต้น มีผลทำให้สมาชิกอาเซียนต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไข AHTN ให้สอดคล้องกับ HS 2012 และดำเนินการทบทวนแก้ไข เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการร่วมกันของ สมาชิกอาเซียน โดยมีมุ่งหมายให้ระบบการแบ่งกลุ่มสินค้านี้ง่ายขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ซึ่งปัจจุบัน กรมศุลกากรอยู่ระหว่างดำเนินการร่วมกับอาเซียนโดยกำหนดเป้าหมายให้สามารถนำมาใช้ได้ทันพร้อมกับ HS 2012 คือ วันที่ 1 มกราคม 2555

2.4. Develop the advance ruling systems

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการให้สามารถผ่านพิธีการศุลกากรนำเข้าสินค้าได้อย่างถูกต้อง สร้างความชัดเจนในการชำระค่าภาษีอากร และสามารถเลือกใช้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีได้อย่างถูกต้อง กรมศุลกากรจึงจัดให้มีบริการให้คำวินิจฉัยล่วงหน้า ได้แก่ 1) Advanced Ruling On Tariff Classification การให้บริการจำแนกประเภทพิกัดอัตราศุลกากรล่วงหน้า เป็นการให้บริการจำแนกประเภทพิกัดอัตราศุลกากรแก่ผู้นำเข้าที่ต้องการทราบประเภทพิกัดอัตราศุลกากรของสินค้านำเข้าที่จะมีการนำเข้าตามที่ได้ร้องขอ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ โดยให้ปฏิบัติตามประกาศกรมศุลกากรที่ 13/2553 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2553 ประโยชน์ที่ผู้ประกอบการจะได้รับคือ ทำให้เกิดความแน่นอนและคาดการณ์ล่วงหน้าสำหรับสินค้าที่มีปัญหาได้ ทำให้มั่นใจได้ว่าจะมีการจำแนกพิกัดสินค้าที่เหมือนกันไปในแนวทางเดียวกัน สะดวกรวดเร็ว ลดเวลาและค่าใช้จ่าย สามารถวางแผนการดำเนินงานกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายสินค้า ผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ในปี 2551 (ก.ค.-ก.ย.) จำนวน 27 คำร้อง ปี 2552 จำนวน 88 คำร้อง และในปี 2553 (ต.ค. 52-มิ.ย. 53) จำนวน 106 คำร้อง ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

และ 2) การวินิจฉัยถิ่นกำเนิดสินค้านำเข้า เป็นการให้บริการวินิจฉัยถิ่นกำเนิดสินค้านำเข้าแก่ผู้ที่มีความประสงค์จะนำของเข้ามาจากประเทศที่มีพันธกรณีภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีร่วมกัน ที่ต้องการทราบถิ่นกำเนิดของสินค้านำเข้าที่จะมีการนำเข้าตามที่ได้ร้องขอ โดยให้ปฏิบัติตามประกาศกรมศุลกากรที่ 7/2553 และคำสั่งทั่วไปกรมศุลกากรที่ 3/2553 ลงวันที่ 21 มกราคม 2553 ปัจจุบันยังไม่มีผู้ขอใช้บริการ 3) Advance Ruling on Valuation การให้บริการวินิจฉัยราคาศุลกากรล่วงหน้า เป็นอีกโครงการหนึ่งที่พัฒนาระบบพิธีการและราคาศุลกากร ด้วยการรับคำร้องขอให้วินิจฉัยราคาศุลกากรล่วงหน้าตามประกาศกรมศุลกากรที่ 67/2552 และปฏิบัติงานตามคำสั่งทั่วไปกรมศุลกากรที่ 18/2552 ในปีที่ผ่านมา มีผู้สนใจยื่นคำร้องขอตกลงจำนวนหนึ่ง ส่วนในปีงบประมาณ 2554 นี้ กรมฯ ได้มีการพัฒนาการให้บริการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำโครงการวินิจฉัยราคาศุลกากรล่วงหน้าทางอิเล็กทรอนิกส์ขึ้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2553 เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการยื่นคำร้องของผู้ประกอบการให้มากขึ้น ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการวิเคราะห์ กำหนดรูปแบบงาน เพื่อออกแบบระบบให้สามารถดำเนินการได้ภายในงบประมาณที่มีอยู่ (อนุรักษ ตั้งปณิธานนท์, 2563)

2.5. ASEAN Customs Declaration Document : ACDD

การใช้เอกสารใบขนสินค้าอาเซียน ในการประชุมผู้เชี่ยวชาญศุลกากรอาเซียน (ECCM) ครั้งที่ 11 (กันยายน 2546) สำนักเลขาธิการอาเซียนได้นำเสนอแนวคิดให้ประเทศสมาชิกใช้ใบขนสินค้า มีรูปแบบเหมือนกันเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกทางการค้าและลดเอกสารในการผ่านพิธีการ จึงได้กำหนดจำนวนรายการ (items) ของข้อมูลที่จำเป็นในใบขนสินค้าอาเซียนขึ้นมา เพื่อให้ประเทศสมาชิกลำเอียงมาใช้ผ่านพิธีการศุลกากรสำหรับการนำเข้า/ส่งออก และผ่านแดนภายในอาเซียน

2.6. การใช้ระบบ ASEAN Single Window

การพัฒนาระบบ Single Window ขององค์การสหประชาชาติ และความตกลงอาเซียนสำหรับการพัฒนา ASEAN Single Window กล่าวถึงการค้าระหว่างประเทศในหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการค้าและการขนส่งระหว่างประเทศ ต้องจัดเตรียมและส่งข้อมูลหรือเอกสารต่างๆ จำนวนหลายชุดให้กับหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและควบคุม การนำเข้า การส่งออก และการขนส่งตามข้อกำหนดและความต้องการของแต่ละหน่วยงาน บ่อยครั้งข้อมูลเอกสารคำขอและเอกสารแนบต่างๆ ต้องถูกจัดส่ง

ไปยังหลายหน่วยงาน เพื่อยืนยันแสดงการขออนุมัติต่างๆ ในขณะที่หน่วยงานแต่ละแห่งมีระบบการทำงานแตกต่างกัน ข้อกำหนดและความต้องการแตกต่างกันของหลายหน่วยงานเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้า และเป็นภาระค่าใช้จ่ายแก่ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการค้าระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

2.7. ASEAN Cargo Processing Model

การนำแบบจำลองการผ่านพิธีการตรวจปล่อยสินค้าอาเซียน (ASEAN Cargo Processing Model) มาใช้กับงานด้านศุลกากร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างอาเซียนและออสเตรเลีย (ASEAN-Australia Development Cooperation Program : AADCP) โดยมีการลงนามระหว่างประเทศสมาชิกในความตกลงว่าด้วยเรื่องศุลกากร (ASEAN Agreement on Customs) เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งได้เห็นชอบในหลักการด้านความสอดคล้อง (Consistency) เรียบง่าย (Simplicity) โปร่งใส (Transparency) มีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) รวมถึงการจัดให้มีกลไกที่เหมาะสมในการอุทธรณ์ในการบริหารงานด้านศุลกากรด้วย

2.8 Authorized Economic Operators: AEOs

การเปิดรับสมัครผู้ส่งออกเพื่อคัดเลือกให้เป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจได้รับอนุญาตจากกรมศุลกากรได้ลงนามในหนังสือแสดงเจตนา (Letter of Intent) เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2549 ในการนำ WCO Framework of Standard มาใช้ในการดำเนินงานเพื่อกระตุ้นให้ศุลกากร และภาคเอกชนตระหนักถึงเรื่องความปลอดภัยในการขนส่งสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน กรมฯ ได้มีคำสั่งกรมฯ ที่ 410/2550 เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2550 จัดตั้งคณะทำงานจัดทำโครงการนำร่อง Authorized Economic Operators (AEOs Program) เพื่อทำการศึกษาและกำหนดรูปแบบ AEOs รวมทั้งการเตรียมความพร้อมในการนำ AEOs มาใช้ในงานศุลกากร

2.2 รูปแบบการค้าชายแดนและข้ามแดน

1. นำติดตัวไปบริโภค(Consumer Trade) เป็นการซื้อ-ขายกัน ระหว่างประชาชนในบริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ ส่วนมากเป็นสินค้าประเภทอุปโภค บริโภค ดำเนินการซื้อ-ขายกันทุกวัน และไม่สามารถเก็บเป็นสถิติข้อมูลปริมาณการค้าได้

2. การค้าแบบเงินสด(Cash) เป็นการซื้อ-ขายกันในบริเวณชายแดนที่ใช้เงินสด และมีการสำแดง และเสียภาษี ณ ด่านศุลกากรที่ควบคุมพื้นที่นั้น ๆ ผู้ซื้อเป็นผู้สำแดงตามระเบียบศุลกากร และมีการเก็บสถิติข้อมูลทางการค้า

3. การค้าแบบขายฝาก(Sale on Consignment License) เป็นการค้าแบบการให้สินเชื่อซึ่งกันและกัน การค้ารูปแบบนี้ต้องอาศัยความเชื่อใจกัน ซึ่งพ่อค้าชายแดนมีความสามารถในการติดต่อกับพ่อค้าในประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นผู้ที่ต้องการจะไปลงทุนทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านจะต้องติดต่อกับพ่อค้าชายแดนเพราะเขาจะรู้ข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดีในการค้า และสามารถให้สินเชื่อแก่กันได้

2.3 กฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติของการค้าชายแดน

เรื่องของกฎหมายศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสินค้า และข้อผูกพันต่างๆ ประเทศไทยรับมาปฏิบัติ เพราะนำไปสู่การปฏิบัติโดยชอบ เป็นภาระหน้าที่ที่ศุลกากรต้องรู้ อย่างเช่นข้อผูกพันต่าง ๆ หรือ MOU กับประเทศเพื่อนบ้านล้วนเป็นหน้าที่ให้แก่ สำนักงานศุลกากรภาคและด่านศุลกากรตามแนวชายแดน อย่างเช่นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน จากการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุน และการ

ท่องเที่ยวของประเทศในเขตภูมิภาคสำคัญ ได้แก่ กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) คือ การให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรแก่ประเทศในกลุ่มอาเซียน และกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (ACMECS)

ACMECS คือ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ 5 ประเทศคือไทย ลาว พม่า กัมพูชา และเวียดนาม ครอบคลุมความร่วมมือ 5 สาขาได้แก่ การอำนวยความสะดวกด้านการค้า/การลงทุน ความร่วมมือด้านเกษตรกรรม/อุตสาหกรรม การคมนาคม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดโครงการตามแนวนโยบายที่บริเวณชายแดนเกี่ยวข้องกับการศุลกากรไว้มากมาย เช่น

1. โครงการ One Stop Service : OSS คือ โครงการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้า-ส่งออก มาปฏิบัติงานเป็นแนวทางเดียวกันแบบเบ็ดเสร็จ

2. Contract Farming คือ โครงการรัฐบาลไทยส่งเสริมให้เอกชนเข้าไปทำการเกษตรในประเทศเพื่อนบ้าน โดยผลผลิตที่ได้จะได้รับการยกเว้นอากรเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย

3. AISP คือการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรแก่ประเทศในกลุ่มอาเซียน

4. Single Inspection เป็นความร่วมมือด้านการศุลกากรระหว่างประเทศโดยมีสาระสำคัญคือ เมื่อศุลกากรฝ่ายใดเปิดตรวจสินค้าขาออกแล้ว ฝ่ายนั้นจะออกไปตรวจสินค้าและส่งให้อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อยกเว้นการตรวจสำหรับสินค้าเกี่ยวกับการนำเข้านั้น

นอกจากนี้ ยังมีแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) และยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย (JDS)

2.4 บทบาทของด่านศุลกากรกับการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวชายแดนไทย - พม่า

การค้าชายแดนตามแนวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีพรมแดนติดต่อกัน ประชาชนตามแนวชายแดนมีความผูกพันเป็นพี่น้องกัน มีการเดินทางข้ามแดนไปมาหาสู่กันหรือเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ผ่านตามช่องทางต่างๆ ทั้งสถานที่ที่เป็นหรือไม่เป็นจุดผ่านแดนถาวรหรือจุดผ่านแดนชั่วคราว ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เกิดเป็นตลาดนัดชายแดนมานานแล้ว ถือเป็นวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ เรียกว่า จุดผ่านแดนประเพณีหรือตลาดนัดประเพณี สำหรับการขนส่งสินค้าผ่านเข้า-ออก มีลักษณะเป็นการค้าในช่วงเวลา ก่อนระบบศุลกากรจะเข้าไปถึงท้องถิ่นนั้น ยังเป็นการค้าชายแดนระหว่างชุมชน ซึ่งอยู่ตรงข้ามกันตามแนวชายแดนไทย-ลาว ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้รัฐต้องขาดรายได้ ต่อมาภายหลังปรากฏช่องทางตามแนวชายแดนได้มีการค้าสูงชัน กรมศุลกากรเข้าไปดำเนินการจัดตั้งด่านศุลกากร เพื่อให้การนำเข้า-ส่งออก เป็นไปตามกฎหมาย โดยในระยะเริ่มแรกไม่อาจจัดเจ้าหน้าที่ศุลกากรไปประจำได้ทุกแห่ง ด่านศุลกากรแห่งใดมีปริมาณการค้าไม่สูงนัก และยังมีสภาพทุรกันดารกำหนดให้เป็นด่านฝากอาเภอ ให้นายอำเภอทำหน้าที่แทนกรมศุลกากร

ด่านศุลกากรเป็นราชการส่วนกลาง ตั้งอยู่ในภูมิภาคมีหน้าที่สำคัญ คือ การจัดระเบียบการค้าชายแดนให้ การนำเข้า-ส่งออก เป็นไปตามกฎหมายศุลกากร และเพื่อการจัดเก็บโดยกำหนดสินค้าผ่านเข้า-ออก ตามช่องทางตามกฎหมายศุลกากร หมายถึง ทางอนุมัติและทางอนุมัติเฉพาะคราว นอกจากต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายศุลกากรและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องการนำเข้า-ส่งออกแล้ว ยังต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และนโยบายของสภาความมั่นคงแห่งชาติด้วย

2.4.1 ประเพณี/วัฒนธรรมทางการค้าของแต่ละท้องถิ่น

ผู้ประกอบการค้าจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการค้าของเรและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อปรับให้เข้าสู่ระบบ และระเบียบการค้า เช่น การค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ แม่สอด-เมียวดี ใช้เงินบาทแลกกับเงินจ๊าด มายาวนานหลายสิบปีนับแต่มีการค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางการค้าท้องถิ่นระหว่าง 2 ประเทศ ที่พ่อค้าไทยและเมียนมาร์ รวมทั้งประชาชน 2 ฝั่งแม่น้ำเมยกระทำร่วมกันมายาวนานและไว้วางใจซึ่งกันและกันโดยไม่ต้องพึ่งเงินดอลลาร์ เป็นต้น

2.4.2 ความเปลี่ยนแปลงทางการค้า/นโยบายของประเทศ

ความเปลี่ยนแปลงทางการค้า/นโยบายของประเทศมีอิทธิพลต่อการค้าด้านนั้นๆ ต้องติดตามความเคลื่อนไหว นโยบายของประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องการค้า เช่น แนวโน้มการค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในปี 2550 ว่า การค้าชายแดน แม่สอด-เมียวดี ยังไม่ขยายตัว เพราะภาครัฐมีกฎระเบียบและเงื่อนไขเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่สำคัญคือมาตรการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามได้เข้ามาตรวจค้นและจับกุมร้านค้าแลกเปลี่ยนเงินจ๊าดกับเงินบาท ทำให้พ่อค้าไทยและเมียนมาร์ ขาดความมั่นใจและขาดเสถียรภาพในการการค้าชายแดนมีการย้ายฐานการแลกเปลี่ยนเงินจ๊าดไปยังฝั่งเมียนมาร์ที่จังหวัดเมียวดีซึ่งผลกระทบรุนแรงต่อระบบการค้าเพราะความไม่แน่นอนของนโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลการค้าชายแดน อีกทั้งยังต้องติดตามนโยบายการค้าของประเทศยักษ์ใหญ่อย่างประเทศจีน และอินเดีย มีผลกระทบต่อการค้า รวมตลอดถึงเส้นทางการคมนาคมมีความสะดวกรวดเร็ว

เนื่องจากการเชื่อมโยงเส้นทางของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน สามารถเชื่อมโยงไปถึงประเทศที่สามได้โดยง่าย เมื่อเส้นทางคมนาคมสะดวกและเอื้อต่อระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาค ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุน มีกระทบต่อการวางนโยบายของแต่ละประเทศด้วย อย่างเช่น การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ เชื่อมโยงไทย พม่า ลาว จีนได้แก่ 1) เส้นทาง แม่สาย - เชียงตุง - เชียงรุ่ง - कुนหมิง 2) เส้นทาง เชียงของ - หลวงน้ำทา - เชียงรุ่ง - कुนหมิง และ 3) เส้นทาง ห้วยโก๋น (จ.น่าน) - เมืองเงิน (แขวงไชยบุรี) - ปากแบ่ง (แขวงอุดมไชย)

2.4.4 สิทธิพิเศษ/ประโยชน์ของประเทศคู่ค้าได้รับตามข้อตกลงต่างๆ

สิทธิพิเศษ หรือสิทธิประโยชน์ที่นำมาใช้กับประเทศคู่ค้า ทั้งที่เป็นแบบพหุภาคี ทวิภาคี หรือในลักษณะการทำความตกลง (MOU) ตามกฎหมายของประเทศไทยแล้ว การให้สิทธิพิเศษหรือสิทธิประโยชน์ เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีต่าง ๆ แล้ว ต้องปฏิบัติตามข้อตกลง ประเด็นสำคัญเป็นเรื่องเกี่ยวกับการยกเว้นอากรหรือลดอัตราอากร ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ออกประกาศกระทรวงการคลัง อาศัยอำนาจตาม มาตรา 12 และมาตรา 14 แห่ง พ.ร.ก. พิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 แล้วแต่กรณี

2.4.5 การพัฒนาท้องถิ่นชายแดน

ภาคเหนือมีอาณาเขตกว้างถึง 170,000 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูงและมีป่าไม้หนาแน่นพื้นที่ราบเพื่อการเกษตรในภาคเหนือตอนบนมีไม่มากนัก เนื้อที่ถือครองต่อครอบครัวเกษตรกรจึงมีขนาดเล็กเพียงประมาณ 9.6 ไร่ และมีแนวโน้มจะเล็กลงเรื่อยๆเนื่องจากขาดการขยายตัวของจำนวนประชากร ด้วยเหตุนี้ นโยบายอันสำคัญที่สุดในการพัฒนาภาคเหนือ จึงได้แก่ การส่งเสริมการผลิตการเกษตรและอาชีพอื่นๆ ของราษฎรเพื่อให้ได้รายได้เพียงพอแก่การครองชีพเพื่อชดเชยเนื้อที่ถือครองซึ่งมีขนาดเล็ก นโยบายสำคัญรองลงมาได้แก่

การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีอุดมสมบูรณ์ให้ได้ประโยชน์เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ และแหล่งแร่ต่างๆ นอกจากนั้น นโยบายหลักอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาเขตทศกัณฐ์และทางไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมชาวเขาเพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและความมั่นคงของประเทศ

การพัฒนาราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเป็น 4 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยการปกครองท้องถิ่นเหล่านี้ เป็นองค์การของรัฐ แยกต่างหากจากราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของประชาชนอย่างใกล้ชิด หน้าที่ส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นอกเหนือไปจากงานบริหารประจำแล้ว ก็ได้แก่การจัดหาบริการและสาธารณูปการ เช่น การคมนาคมและขนส่ง การสาธารณสุข การศึกษา และการพัฒนาเมือง เป็นต้น

บริการต่างๆ เหล่านี้ มีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ทำการศึกษารวบรวมตัวเลขรายจ่ายที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆ ได้ตั้งงบประมาณไว้สำหรับการทำนุบำรุงท้องถิ่นนอกเหนือไปจากงานบริหารงานประจำ แต่จากผลการพัฒนาที่ผ่านมาพบว่า ท้องถิ่นประสบปัญหาหลายประการ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ ปัญหาเหล่านี้ อาจแบ่งออกเป็น ปัญหาทางด้านรายได้ การวางแผนและการบริหารงานและความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับรัฐบาล ปัญหาประเทศเพื่อนบ้านปิดด่านชายแดน ปัญหาการสูญเสียตลาดสินค้าสำคัญบางประเภทให้ประเทศอื่น เช่น จีน สิงคโปร์ และมาเลเซีย ปัญหาการระบายเป็นอุปสรรคต่อการค้า การชำระสินค้าผ่านระบบธนาคารยังไม่เป็นที่นิยม ปัญหาระเบียบพิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเดินทางเข้า-ออกประเทศ ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่งทางน้ำ

ส่วนแนวทางการพัฒนาการค้าชายแดน ควรใช้โอกาสจากกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (The Greater Mekong Subregional Economic Cooperation : GMS) เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างกัน รวมทั้งบรรลู่ข้อตกลงระหว่างประเทศในการขนส่งสินค้าผ่านแดนซึ่งจะช่วยขยายตลาดสินค้าไทยให้กว้างขวางขึ้น (ทรงยศ สาโรจน์, 2557)

2.4.6 ปัญหาอุปสรรคการค้าชายแดนไทย-พม่า

การประกอบการค้าชายแดนระหว่างภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้านยังมีปัญหาและอุปสรรค เช่น ปัญหาประเทศเพื่อนบ้านปิดด่านชายแดน ปัญหาการสูญเสียตลาดสินค้าสำคัญบางประเภทให้ประเทศอื่น เช่น จีน สิงคโปร์ และมาเลเซีย ปัญหาการระบายเป็นอุปสรรคต่อการค้า การชำระสินค้าผ่านระบบธนาคารยังไม่เป็นที่นิยม ปัญหาระเบียบพิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเดินทางเข้า-ออกประเทศ ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่งทางน้ำ ส่วนแนวทางการพัฒนาการค้าชายแดนควรใช้โอกาสจากกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (The Greater Mekong Subregional Economic Cooperation : GMS) เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างกัน รวมทั้งบรรลู่ข้อตกลงระหว่างประเทศในการขนส่งสินค้าผ่านแดนซึ่งจะช่วยขยายตลาดสินค้าไทยให้กว้างขวางขึ้น ดังนั้น สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคการค้าชายแดนไทย-พม่าได้ดังนี้ (ชูเกียรติ นวลศรี, 2552)

1. ปัญหาการเมือง

2. ระเบียบกฎหมายทั้ง 2 ประเทศไม่เอื้อต่อการค้าชายแดน
3. เส้นทางคมนาคมทางพม่าที่เชื่อมโยงกับชายแดนไทยชำรุดทรุดโทรม
4. ปัญหาเรียกเก็บเงินนอกระบบของข้าราชการบริเวณชายแดนยังมีอีกมาก
5. ประชาชนขาดกำลังซื้อ
6. ปัญหาการสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า
7. การขาดการสื่อสาร
8. การขาดการไว้วางใจกันของรัฐบาลพม่ากับรัฐบาลไทย
9. การบอยคอตจากสหรัฐอเมริกากับสหภาพยุโรป
10. การทำงานล่าช้าของหน่วยงาน MIC ในกระทรวงคมนาคมของพม่า
11. ไทยจะต้องยกฐานะจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรมาขึ้น
12. ความไม่ใส่ใจภาษาพม่า
13. การเปลี่ยนเจ้าหน้าที่พม่าบ่อย ๆ

บทสรุป

ภาคเหนือทำการค้าชายแดนกับประเทศพม่า ลาวและจีนตอนใต้ เนื่องจากมีพรมแดนติดต่อกับพม่าและลาวประมาณ 2,103 กิโลเมตร รวมทั้งสามารถค้ากับจีน (ตอนใต้) (มณฑลยูนนาน) ผ่านทางแม่น้ำโขง บริเวณอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย การค้าชายแดนภาคเหนือ-พม่า ภาคเหนือ-ลาว และภาคเหนือ-จีน (ตอนใต้) กระทำใน 2 รูปแบบคือ การค้าผ่านพิธีการทางศุลกากร (การค้าในระบบ) และการค้าไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (การค้านอกระบบ) การจัดตั้งด่านศุลกากรในพื้นที่ชายแดน มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนให้ถูกต้องตามกฎหมาย และอำนวยความสะดวกให้กับรัฐ โดยอาศัยกฎหมายศุลกากรเป็นหลัก แต่ในระยะต่อมาได้มีการพิจารณาว่า การนำเข้า-ส่งออก ผ่านช่องทางต่างๆ ตามแนวชายแดนเกี่ยวข้องกับการเดินทางผ่านเข้า-ออก ของคน และยานพาหนะด้วย รวมถึงปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน การดำเนินการของด่านศุลกากร จึงต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และนโยบายด้านความมั่นคงของสภามันคงแห่งชาติด้วย ปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงการคลังให้สิทธิพิเศษลดอัตราอากร จากสถานการณ์การค้าในปัจจุบันที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการส่งออก ด่านศุลกากรชายแดนเริ่มลดบทบาทการจัดเก็บรายได้มาเป็นการส่งเสริมการส่งออกการค้าชายแดน ทั้งในรูปการค้าชายแดนและการค้าระหว่างประเทศ ตามช่องทางตามกฎหมายศุลกากรและการค้า ณ จุดผ่อนปรนการค้าของประชาชนตามแนวชายแดน เพื่อส่งเสริมการค้าของประชาชนในพื้นที่ชายแดน และการค้าระหว่างประเทศนั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

ชูเกียรติ นวลศรี. “แนวทางการบริหารกองทุนเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาทุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

ทรงยศ สาโรจน์. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเรือนแพลุ่มน้ำสะแกกรัง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557.

เทพารักษ์ สุริยา และ ลำปาง แม่นมตย์. “บทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย.จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร.” วารสารการเมืองการปกครอง 8, ฉ. 1 (2561): 153-176.

ธเนศ ศรีวิชัยล พันธ์. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

นราพจน์ ทิพนอม. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษกับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม, 2551.

ผุสดี พลสารมย์. ลิศรา เตชะเสริมสุขกุล. และ ปิยะรัตน์ พิพิธนิชธรรม. การค้าระหว่างประเทศทางบกภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2557

พิมลพรรณ ไชยนันท์และ จักรพันธ์ ชัดชุมแสง. โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษกับการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ชายแดน: บทส รวบรวมเบื้องต้นในบริบทพื้นที่ตากและเชียงราย. วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา 36, ฉ. 1 (2560): 104-127.

มธุรดา สมัยกุล. “การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดน กรณีศึกษาตลาดมิตรภาพชายแดนไทยกัมพูชา.” วารสารวิทยบริการ 25, ฉ. 1 (2557): 22-30. อนุรักษ์ ตั้งปณิธานนท์. “แนวทางการขับเคลื่อนการบริหารการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มุกดาหาร.” วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 7, ฉ. 2 (กรกฎาคมธันวาคม 2563): 14-24.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนกับการเคลื่อนย้ายของผู้คน.” วารสารสังคม วิทยา มานุษยวิทยา 36, ฉ. 1 (มกราคม - มิถุนายน 2560): 2-8.

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE ROLE ON BUDDHISM PROMOTION OF SANGHA ADMINISTRATORS
IN WANGNOI DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูโสภาสกลญาณธรรม
Phrakhrupaskalyanatham
วัดสหกรณ์ธรรมนิมิตร
Wat Sahakorn Thamnimitt
E-mail: kalyanatham@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณร (2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ (3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากพระภิกษุและสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 337 รูป เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยแสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดย การทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณร มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 และเมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า ด้านบุคลิกภาพและด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสื่อการสอน อยู่ในระดับปานกลาง 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานตามตั้งไว้ มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และ 3. แนวทางพัฒนาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระสังฆาธิการ ควรนำเทคโนโลยีทันสมัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, บทบาท, พระสังฆาธิการ

ABSTRACTS

This research article aims: (1) to study the role of ecclesiastical administrators in disseminating Buddhism in Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, based on the opinions of monks and novices, (2) to compare the opinions of monks and novices regarding the role of ecclesiastical administrators in disseminating Buddhism in Wang Noi District and (3) to investigate the problems, obstacles, and suggestions concerning the Buddhist dissemination roles of ecclesiastical administrators in the same area. A survey research method was employed, collecting data from 337 monks and novices residing in Wang Noi District. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage,

mean, and standard deviation. Hypotheses were tested using t-tests, F-tests, and one-way ANOVA. The research findings revealed that:

1) The opinions of monks and novices regarding the role of ecclesiastical administrators in disseminating Buddhism across three dimensions were, overall, at a high level, with an average score of 3.55. When considered by dimension, the aspects of personality and content were rated at a high level, while the instructional media aspect was rated at a moderate level.

2) Comparisons of opinions among monks and novices with different status, age, years in monkhood, and Pali-education background showed no significant differences in their views toward the Buddhist dissemination roles of ecclesiastical administrators, thus rejecting the stated hypotheses at the .05 level of significance.

3) The suggested guideline for enhancing the Buddhist dissemination roles of ecclesiastical administrators is to incorporate modern technology into the dissemination of Buddhism.

Keywords : Buddhist Promotion, Role, Sangha Administrators

บทนำ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทให้แก่ พระอัญญา โภณทัตญะ นับว่าเป็น การสืบศาสนาทางเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิต ด้วยการทรงแสดงพระธรรมจกัปปวัตน์สูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรม ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่พสกนิกรและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป ส่งผลให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานอย่างมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีจำนวนพระสาวกเพิ่มขึ้นตามลำดับ พร้อมกันนั้นได้มีการส่งเสริมแนวทางการศึกษาและการปฏิบัติควบคู่กันไป ทั้งในด้านคันถธุระ (การศึกษาพระปริยัติธรรม) และวิปัสสนาธุระ (การฝึกอบรมจิต) จนกระทั่งภายหลังการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชในฐานะองค์ศาสนูปถัมภก ได้ทรงส่งพระสมณทูตสายต่าง ๆ ออกไปประกาศพระธรรมรวม 9 สาย รวมถึงสายที่ได้ อัญเชิญพระพุทธศาสนามาประดิษฐาน ณ ดินแดนประเทศไทยในปัจจุบัน ได้รับผลจากการประกาศพระพุทธศาสนาในคราวนั้น ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ซจรขยายไปทั่วทุกมุมโลกและสร้างประโยชน์สำคัญ การทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ เพราะอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักพุทธธรรมนำชีวิตให้ประชาชนอยู่ดีกินดี (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต) และระวี ภาวิไล, 2532)

ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่อย่างมั่นคงด้วยองค์ประกอบสำคัญ ทั้งด้านศาสนธรรม อันเป็นหลักคำสอนนำไปสู่การปฏิบัติ ศาสนสถานใช้ประกอบศาสนกิจ และศาสนบุคคล โดยมีพระสงฆ์เป็นพุทธสาวกผู้สืบทอดเจตนารมณ์ในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย เพื่อเผยแผ่พุทธธรรมสู่สังคมสังคมไทยจึงให้ความสำคัญและยกย่องพระสงฆ์ในฐานะบุคคลผู้มีสถานภาพพิเศษ ควรแก่การเคารพบูชา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ ผู้มีจริยวัตรอันงดงามและเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ย่อมได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากพุทธศาสนิกชนอย่างสูงสุด เมื่อพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป แต่ถ้า พระสงฆ์ประพฤติในทางเสียหาย ย่อมทำให้ศาสนามีความเศร้าหมองและประชาชนเสื่อมความศรัทธา เมื่อพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติชอบ คุณประโยชน์ก็จะเกิดแก่สังคมสงฆ์นั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537) ทั้งนี้ พระสงฆ์ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับประชาชนมากขึ้น ก็ยังควรต้องตระหนักในสมณภาวะและภาระหน้าที่ให้เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีการศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง ไม่สร้างความเสื่อมทรามหรือสิ่งไม่ดีงามแก่พระพุทธศาสนา

วัดเป็นสถาบันหลักที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและสังคมไทย โดยมีบทบาทครอบคลุมทั้งการเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมและการเป็นพื้นที่สำหรับแก้ไขปัญหาด้านวิถีชีวิตของชุมชนชนบท บทบาทของเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นที่ยอมรับและเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการทำหน้าที่กล่อมเกลางจริยธรรมและค่านิยมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่ประชาชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลในพื้นที่ซึ่งมีความเข้าใจบริบทและรากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง จึงสามารถบูรณาการแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมในระดับท้องถิ่นได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

คณะสงฆ์อำเภอวังน้อย เป็นหนึ่งในเขตปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการให้วัดเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ชุมชนอย่างเช่นในอดีต จึงจำเป็นต้องพัฒนาวัดในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนพุทธศาสนิกชนนั้น พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญที่สุดเพราะถือกันว่า วัดสถาบันสงฆ์เป็นสถาบันทางจริยธรรม เป็นสถาบันผู้นำทางด้านจิตใจของสังคม

ฉะนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ทราบวิธีการเผยแผ่ ตลอดจนทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอีกด้วย อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นที่ขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพระภิกษุ และสามเณร
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุ และสามเณรที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านเนื้อหา และ 3) ด้านสื่อการสอน

2) ขอบเขตด้านตัวแปร

ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านเนื้อหา 3) ด้านสื่อการสอน

3) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สังกัดมหานิกาย จำนวน 337 รูป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุ และสามเณร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 337 รูป โดยผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรในการศึกษา

ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านเนื้อหา 3) ด้านสื่อการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน 319 รูป คิดเป็นร้อยละ 94.7 มีอายุตั้งแต่ 20 – 30 ปี จำนวน 111 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.9 จำนวนพรรษาตั้งแต่ 1 – 5 พรรษา จำนวน 112 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.2 มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 259 รูป คิดเป็นร้อยละ 76.9 ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน 149 รูป คิดเป็นร้อยละ 44.2 และไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม จำนวน 316 รูป คิดเป็นร้อยละ 93.8

2. บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลิกภาพอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2. ด้านเนื้อหา พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ 4. มีลีลาและวิธีการเทศน์ที่น่าฟัง ข้อที่ 6. เป็นลักษณะการสนทนาธรรมที่มีการถามตอบไปด้วย ข้อที่ 8. มีการอ้างที่มาของเนื้อหาที่เทศน์ และข้อที่ 10. มีการสรุปข้อคิดที่ได้จากการฟังเทศน์ทุกครั้ง อยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านสื่อการสอน พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่อการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสื่อการสอน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ 1. มีการแจกเอกสาร แผ่นพับ หรือหนังสือธรรมะ เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ข้อที่ 2. มีการจัดทำสื่อแผ่นซีดี วีดีโอ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แจก เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ข้อที่ 5. มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม คำสอน คำกลอน ประกอบเนื้อหาธรรมะ และข้อที่ 8. มีวิธีการเผยแผ่หลาย ๆ แบบตามความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง สถานที่ และโอกาส อยู่ในระดับปานกลาง

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุ และสามเณร ที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

1. สถานภาพ พระภิกษุและสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระภิกษุและสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสื่อการสอน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2. อายุ พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสื่อการสอน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

3. พรรษา พระภิกษุและสามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระภิกษุและสามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลิกภาพ ด้านเนื้อหา และด้านสื่อการสอน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

4. วุฒิการศึกษาสามัญ พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลิกภาพ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

5. วุฒิการศึกษานักธรรมธรรม พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลิกภาพ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

6. วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลิกภาพ ด้านเนื้อหา และด้านสื่อการสอน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

4. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ดังนี้

ผลการสะท้อนปัญหาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชี้ให้เห็นว่า ควรมีการปรับปรุงในด้านบุคลิกภาพและจริยวัตรให้ संगามตามสมณสาธูป เปิดใจรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ให้มีความสำคัญกับการตรงต่อเวลา ในส่วนของวิธีการเผยแผ่ ควรพัฒนาทักษะการเทศนาให้มีความกระชับ เข้าใจง่าย ลดความประหม่าขณะถ่ายทอด พร้อมกันนี้ควรมีการสนับสนุนสื่อการสอนที่ร่วมสมัยและเข้าถึงง่าย เพื่อให้การเผยแผ่พุทธธรรมเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง

ด้านบุคลิกภาพ ควรเสริมสร้างวัตรปฏิบัติให้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา โดยเน้นการใช้ปิยวาจา (พูดจาสุภาพไพเราะ) การเป็นแบบอย่างงดงามตามสมณสาธูป การตรงต่อเวลา และการลดการยึดติดในลาภสักการะ ตลอดจนการเป็นผู้มีใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นจากคนรอบข้าง

ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ ควรเน้นความกระชับและตรงประเด็น โดยคัดเลือกสาระสำคัญมาถ่ายทอดให้เหมาะสมกับเวลา นอกจากนี้ควรมีการจัดโครงการฝึกอบรมทักษะการเทศนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มความมั่นใจและประสิทธิภาพในการสื่อสารธรรมะ

ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัยมาใช้ในการเผยแผ่ ควบคู่ไปกับการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือธรรมะหรือแผ่นพับที่มีเนื้อหาน่าสนใจ เพื่อเพิ่มช่องทางให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงธรรมะได้ง่ายและกว้างขวางขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็นใน ด้านบุคลิกภาพ พบว่า มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในเรื่อง ความตรงต่อเวลารองลงมาคือ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีอันน่าเลื่อมใสศรัทธา ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจริยวัตรที่งดงามและมีวินัย เป็นที่ยอมรับทั้งในหมู่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ตลอดจนเป็นแม่แบบสำคัญในการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงมีความเห็นว่า ผู้สอนดีมีคุณภาพนั้นต้องเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้ฟังเป็นอันดับแรก ผู้สอนต้องเป็นมิตรที่ดีต่อผู้เรียน ต้องมีความกรุณาต่อผู้เรียนเป็นพื้นฐานก่อน จึงอบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ และผู้เรียนก็ต้องมีความเคารพยำเกรงต่อผู้สอน โดยถือว่าเป็นครูอาจารย์ผู้ให้ความรู้ ผู้สอนต้องการอยากเป็นครูที่ดีต้องมีองค์คุณแห่งกัลยาณมิตร 7 ประการประจำใจ

องค์คุณแห่งกัลยาณมิตรของผู้สอน 7 ประการ คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541)

1. ปิโย เป็นคนที่น่ารัก คือ สร้างความสนิทสนมเป็นกันเองต่อผู้เรียน สามารถเข้าไปนั่งในจิตใจของผู้เรียนได้ ชวนให้ผู้เรียนอยากเข้าใกล้ เพื่อเข้าไปปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ได้

2. ครุ เป็นคนที่น่าเคารพ คือ มีความประพฤติดีงาม สมควรที่จะปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เกิดศรัทธาน่ากราบไหว้บูชา ทำให้เกิดความวางใจเมื่อเข้าใกล้

3. ภาวนีโย เป็นคนที่น่ายกย่อง เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตัวครูผู้สอนและอยากเอาอย่าง

4. วัตตา รู้จักพูด คือ ใช้คำพูดชี้แจงยกเหตุผลให้ผู้ฟังเข้าใจได้แจ่มแจ้งสิ้นความสงสัย ให้ความสนใจคอยแนะนำว่ากล่าวตักเตือนชี้แนะ และเป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. ว่าจะนักรัณ เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์จากศิษย์ หรือแม้กระทั่งคำด่า คำสบประมาท ที่เป็นคำหยาบคาย หรืออดทนต่อคำชักถาม ไม่แสดงอาการเสียอารมณ์ ไม่เบื่อหน่ายในการที่จะตอบปัญหา

6. **คัมภีร์ธรรมาสังหะ กัตตา** มีความสามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง และเรื่องที่ยากก็สามารถอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น มีความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เป็นอย่างดีไม่ติดขัดในปัญหา

7. **โน จัฏฐานะ นิโยชะเย** ไม่ชักนำไปในทางที่เสียหาย ครูที่ดีจะไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่ให้ออกนอกทางของพระพุทธศาสนา และตัวของครูเองก็ต้องประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

พระพุทธเจ้าทรงเป็นเอกอัครศาสนาดูมีพุทธวิธีในการสอนอันโดดเด่น โดยทรงสามารถโปรดทั้งเทวดาและมนุษย์ให้เข้าถึงธรรมได้อย่างกว้างขวาง เทคนิคการเผยแผ่ธรรมะของพระองค์ได้รับการรวบรวมและจัดหมวดหมู่โดยนักปราชญ์ทางศาสนาอย่างมีหลักเกณฑ์ ซึ่งถือเป็นโครงสร้างสำคัญที่พี่น้องนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติและแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

2. **ด้านเนื้อหา** จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อใน ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ พบว่า ประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความกระชับและได้ใจความของเนื้อหาที่เทศนา รองลงมา คือ ความทันสมัยของเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีทักษะการถ่ายทอดผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี อีกทั้งยังเป็นผู้รวบรวมข้อมูลข่าวสาร ทำให้สามารถประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระมหาสัญญา ปณฺณาวิจิตโต (โปรงใจ)** ได้ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ ภูจนิกโก, “หลวงตา” “แพรวเยื่อไม้”) พบว่า ท่านได้รังสรรค์รูปแบบและนวัตกรรมในการเผยแผ่พุทธธรรมโดดเด่น โดยเฉพาะการปรับประยุกต์วิธีการเทศนาให้ร่วมสมัยยิ่งขึ้น จากเดิมเน้นการเทศน์มหาชาติและการเทศน์ธรรมวัตรตามขนบประเพณีโบราณ ท่านได้ริเริ่มการเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ พร้อมทั้งบูรณาการรูปแบบการสื่อสารธรรมในลักษณะปาฐกถา การบรรยายธรรม การไต่ถามธรรม และการสนทนาธรรมในรูปแบบร้อยแก้วเพื่อให้เข้าถึงง่าย นอกจากนี้ ท่านยังขยายขอบเขตการเผยแผ่ผ่านสื่อมวลชนอย่างครอบคลุม ทั้งวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง (พระมหาสัญญา ปณฺณาวิจิตโต (โปรงใจ), 2542)

3. **ด้านสื่อการสอน** จากการศึกษาพบว่า ทักษะคติของพระภิกษุและสามเณรต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อใน ด้านสื่อการสอน พบว่าประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีสื่อการสอนเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) รองลงมาคือ การมีสื่อประกอบการสอนส่งเสริมหลักการทำความดี ละเว้นความชั่ว และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักสัมมาทิฐิ โดยเฉพาะเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา และสามารถนำมาถ่ายทอดผ่านสื่อการสอนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในปัจจุบันนั้นพบว่า สังคมไทยได้ขาดหายไป พระสงฆ์มีการจูงใจแรงจูงใจให้ประชาชนทำแต่ความดี ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **พระวุฒิก รุทฺธิกรโณ (พรหมพิพย์)** ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต)” พบว่าท่านมีเทคนิคและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรม หรือวิธีการในการนำเสนอที่โดดเด่นอยู่ 6 วิธี คือ (พระวุฒิก รุทฺธิกรโณ (พรหมพิพย์), 2543)

1. โดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
2. โดยวิธีอุปมาเปรียบเทียบ
3. โดยยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา คำคม โคลง บทประพันธ์ เป็นต้น
4. โดยการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ
5. โดยยกบุคคลตัวอย่างประกอบ

6. โดยการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ และสามเณร ที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

2.1 สถานภาพ พระภิกษุและสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระภิกษุ และสามเณร มีทัศนคติ และความคุ้นเคยกับเจ้าคณะพระสังฆาธิการเป็นอย่างดี จึงทำให้มีความคิดเห็นในเรื่องการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์) (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า สถานพมิผลทำให้ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.2 อายุ พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระภิกษุ และสามเณร ส่วนใหญ่อายุใกล้เคียงกัน ทำให้มีความคิดเห็น มีเหตุผล อีกทั้งยังมีการสั่งสมประสบการณ์ใกล้เคียงกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นในเรื่องการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระณัฐพล ฐิติธมโม (ปราบพินาศ) (2553) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 พรรษา พระภิกษุและสามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระภิกษุ และสามเณร มีจำนวนพรรษาใกล้เคียงกัน จึงมีทัศนคติ ความคิดเห็นและความคุ้นเคยกับเจ้าคณะพระสังฆาธิการเป็นอย่างดี มีความเคารพพระสังฆาธิการเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีความคิดเห็นในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระวิรุฒ ญาณส่วโร (นรรัตน์) (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ กรณีศึกษาพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลลักษณะส่วนตัวของพระสังฆาธิการ ได้แก่ ระยะเวลาอุปสมบทที่แตกต่างกันมีบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 วุฒิการศึกษาสามัญ พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระภิกษุ และสามเณร ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จึงทำให้มีทัศนคติที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการแตกต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาสมบุญ ถาวโร

(พันธ์สุข) (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14” ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ตามวุฒิ การศึกษาสามัญ มีผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.5 วุฒิกการศึกษาทางธรรม พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิกการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระภิกษุ และสามเณร ส่วนใหญ่มีวุฒิกศึกษาธรรมแตกต่างกัน จึงทำให้มีทัศนคติที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการแตกต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระมหาขลิต ขาตเมธี (คงแก้ว)** (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุ สามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามวุฒิกการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.6 วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม พระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระภิกษุ และสามเณร ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม จึงมีทัศนคติที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาขลิต ขาตเมธี (คงแก้ว)** (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปผลการวิจัย

พระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งปรากฏผลในระดับมากตามความคิดเห็นของพุทธบริษัท โดยครอบคลุม 3 ด้านหลัก

- 1) ด้านบุคลิกภาพ ทรงไว้ซึ่งจริยวัตรอันงดงามและสมณสารูปอันควรแก่ความเลื่อมใสศรัทธา มีความตรงต่อเวลา วางตัวเหมาะสมไม่ยึดติดในลาภสักการะ และเปิดกว้างรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา
- 2) ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ มีพุทธวิธีในการเทศนาที่โดดเด่น โดยเน้นความกระชับ ตรงประเด็น และเลือกสรรหัวข้อธรรมที่ทันสมัยสอดคล้องกับบริบทโลกปัจจุบัน พร้อมทั้งมีการยกอุทาหรณ์ประกอบเพื่อให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจ
- 3) ด้านสื่อการสอน มีการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการสื่อสารธรรม อาทิ สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต วิทู และโทรทัศน์ ควบคู่ไปกับการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือธรรมะและแผ่นพับ เพื่อแจกจ่ายเป็นธรรมทานแก่ประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

- 1) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่ขยายไปทั่วทุกมุมโลก ทั้งในและนอกประเทศ

2) คณะสงฆ์ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการเทศน์ สอน แสดงธรรม หรือ ปาฐกถาธรรม เพื่อขัดเกลาจิตใจญาติโยม

3) คณะสงฆ์ควรพัฒนาสื่อที่ใช้ในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ ซีดี เป็นต้น

4) สำนักงานพระพุทธศาสนาควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วทุกวัด ไม่กระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตเมือง หรือเขตที่เจริญแล้วเพียงอย่างเดียว

5) รัฐบาลควรกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งชาติ ให้คนในชาติได้รับการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมจากพระสงฆ์โดยตรง

ข้อเสนอแนะสำหรับการตีพิมพ์ครั้งต่อไป

1) ควรมีการตีพิมพ์ในลักษณะของหนังสือ หรือรวมบทความทางวิชาการ

2) ควรมีการเผยแผ่ความรู้สู่ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

เอกสารอ้างอิง

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) และระวี ภาวิไล ดร. **พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, 2532.

พระณัฐพล ฐิตธิมโม (ปราบพินาศ). “การบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **เมืองไทยจะวิฤทธิถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2537.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2541.

พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสงฆ์ในการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

พระมหาสมบุญ ถาวโร (พันธ์สุข). การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

พระมหาสัญญา ปณฺญาวิจิตโต (โปร่งใจ). ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิกโก หลวงตา – แพร่เยื่อไม้). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

พระวิรุฒ ญาณสวโร (นรรัตน์). “บทบาทพระสงฆ์ในการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ กรณีศึกษาพระสงฆ์ในการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2552.

พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร (เพชรรัตน์). “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการศาสนสมบัติของวัด ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

**ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
**EFFICIENCY IN THE SANGHA ADMINISTRATION OF SANGHA ADMINISTRATORS
IN NAKHONLUANG DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE**

พระครูโสภณปริยัตยานุยุต

Phrakhru Sobhonpariyatyanuyut

วัดจันทร์ นครหลวง พระนครศรีอยุธยา

Wat Chan, Nakhon Luang, Phra Nakhon Si Ayutthaya

E-mail: pariyatyanuyut_15@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อประสิทธิภาพ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และ แนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอ นครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา วิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากพระภิกษุ และสามเณร อำเภอ นครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา จำนวน 218 รูป เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) พิจารณารายด้านพบว่า ในด้านการปกครอง ด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ไม่ แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานตามตั้ง มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

3. แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ควรพัฒนางาน ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้มากกว่าเดิม โดยเฉพาะงาน ด้านการศึกษานั้นถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาองค์การคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

คำสำคัญ : การบริหารกิจการคณะสงฆ์, ประสิทธิภาพ, พระสังฆาธิการ

Abstract

This research article aimed: (1) to study the Sangha Administration of Sangha Administrators in Nakhonluang District, Ayutthaya Province 2) to compare the Buddhist monks and novices opinions towards the Efficiency in the Sangha Administration of Sangha Administrators in Nakhonluang District, Ayutthaya Province, classified by personal factors, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions towards the Efficiency in the Sangha Administration of Sangha Administrators in Nakhonluang District, Ayutthaya Province. The

survey research was carried out in this study. The samples used in this study were 218 Buddhist monks and novices in Nakhonluang District, Ayutthaya Province, being drawn by cluster sampling technique. The research tools were questionnaires. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (One Way Anova). Pairwise comparisons of mean differences were performed using the least significant difference (LSD) method. The research findings revealed that:

1. Buddhist monks and novices opinions towards the Efficiency in the Sangha Administration of Sangha Administrators, were overall at a high level ($\bar{X} = 3.54$). Considering each aspect, it was found that the opinions in governance, propagation of Buddhism, and public utilities were at a high level.

2. Comparing the opinions of monks and novices towards the efficiency of the Sangha administration of the Sangha administrators, there were no differences in their opinions, the hypothesis was rejected at the .05 statistical significance level.

3. The guidelines for developing the efficiency of the Sangha administration should further develop the work in religious education, educational assistance, and public assistance. In particular, education is considered the core of the development of the Sangha organization and Buddhism to flourish.

Keyword : Sangha Administration, Sangha administrators, Efficiency

บทนำ

นับแต่การอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนา โดยมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นองค์ศาสดาในการประกาศพระศาสนา จนกระทั่งปรากฏการดำรงอยู่ของพุทธบริษัทครบถ้วนทั้ง 4 อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา อันเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ ระบบการบริหารและการปกครองจึงทวีความสำคัญขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการจัดระเบียบและเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สังฆมณฑล ส่งผลให้การเผยแผ่พระธรรมคำสอนสู่มวลมนุษยชาติสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสืบทอดอย่างยั่งยืน การบริหารพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีพระพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลางแห่งการปกครอง โดยทรงใช้อุดมการณ์การปกครองในลักษณะ “ธรรมาธิปไตย” อาศัยหลักธรรมเป็นใหญ่ในการกำกับดูแลกิจการคณะสงฆ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) ซึ่งการบริหารดังกล่าวสามารถจำแนกได้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมและทรงบัญญัติพระวินัยเปรียบเสมือนอานาจนิตบัญญัติ ทำให้พระธรรมวินัยดำรงสถานะเป็นหลักเกณฑ์สูงสุดในการปกครองพุทธบริษัท เพื่อกำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติของภิกษุสงฆ์ นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงทำหน้าที่บริหารคณะสงฆ์และทรงพิจารณาตัดสินอธิกรณ์ในลักษณะอานาจตุลาการ สำหรับภิกษุผู้ประพฤติดังฝ่าฝืนพระธรรมวินัยที่ทรงวางไว้

2. พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระองค์ในฐานะพระธรรมราชา โดยมีพระสาวกและพระโมคคัลลานะทำหน้าที่เสมือนพระธรรมเสนาบดี คอยช่วยเผยแผ่และอำนวยการพระศาสนา ขณะเดียวกัน พระเถระทั้งหลายมีบทบาทเป็นผู้อุปถัมภ์และผู้นำทางจิตวิญญาณของคณะสงฆ์ ทำหน้าที่กำกับดูแลและชี้แนะแนวทางปฏิบัติแก่ภิกษุสามเณร

3.พระพุทธรูปทรงมออบอำนาจให้คณะสงฆ์ร่วมกันดำเนินกิจกรรมสำคัญผ่านการประชุมทำสังฆกรรม โดยผู้เข้าร่วมต้องเป็นสมานสังวาส คือมีธรรมเป็นเครื่องอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค การตัดสินใจต้องอาศัยมติเป็นเอกฉันท์และเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย เช่น การสังคายนาพระธรรมวินัย

4.ด้านการปกครองภายในวัดหรืออาวาส พระเถระผู้ใหญ่ เช่น พระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์ มีหน้าที่ดูแลสหวิริยาริกและอันตวาสสิก ซึ่งเป็นศิษย์ในความปกครอง ส่วนพระเถระทั่วไปมีบทบาทกำกับดูแลภิกษุที่พำนักอยู่ในอาวาสเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

5.เมื่อจำนวนภิกษุสงฆ์เพิ่มมากขึ้น จึงเกิดทั้งสมานสังวาสและนานาสังวาส คือการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดการแยกสังวาสและการทำอุโบสถร่วมกันไม่ได้ ต่อมาหลังพุทธปรินิพพาน ปรากฏการแบ่งคณะสงฆ์ออกเป็นสองแนวสำคัญ ได้แก่ ฝ่ายหินยานหรือเถรวาท และฝ่ายมหายานหรืออุตตรนิกาย

6.ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ เพื่อให้คณะสงฆ์ยึดถือเป็นหลักสูงสุดในการดำรงและบริหารพระพุทธศาสนาสืบไป

ในสมัยพุทธกาล การปกครองคณะสงฆ์ดำเนินไปภายใต้พุทธบัญญัติโดยอิสระจากอำนาจรัฐ แม้รัฐจะเข้ามาเป็นศาสนูปถัมภกแต่ก็มิได้ก้าวล่วงกิจการภายใน ขณะเดียวกันคณะสงฆ์ก็ได้เข้าไปแทรกแซงกิจการบ้านเมือง โดยยังคงรักษากฎวัตรให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมืองเสมอมา ในปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ถือเป็นปัจจัยหลักในการธำรงความมั่นคงของศาสนา อาศัยระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ทั้งการวางรูปแบบ การกระจายอำนาจ และการมอบหมายภารกิจตามความรู้ความสามารถของบุคลากรในระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับทั้งอำนาจรัฐและจารีตประเพณี เมื่อเกิดอภิกรรมหรือปัญหาข้อขัดแย้ง จำเป็นต้องใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นบรรทัดฐานสำคัญในการจัดระเบียบและระงับอภิกรรมเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย (กรมการศาสนา, 2540)

การปกครองคณะสงฆ์ถือเป็นแกนหลักสำคัญในงานบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้ภารกิจเหล่านี้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ตลอดจนพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงกระบวนการทางนิติบัญญัติและตุลาการสงฆ์ อาทิ การระงับอภิกรรม การวินิจฉัยลงนิคหกรรม การพิจารณาข้ออุทธรณ์ รวมถึงการบริหารงานบุคคลในการแต่งตั้งถอดถอนพระสงฆ์ให้ให้เป็นไปตามจรรยาและข้อวัตรปฏิบัติที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์ไทยจึงควรบูรณาการนวัตกรรมและวิทยาการทางการบริหารจัดการสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปกครองและธำรงเสถียรภาพของสถาบันคณะสงฆ์ให้มั่นคงยิ่งขึ้น (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539)

ดังนั้น ผู้ศึกษาซึ่งเป็นพระสงฆ์อยู่ในพื้นที่จึงสนใจศึกษาการบริหารงานตามโครงสร้างการบริหารงานของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทต่อการพัฒนาด้านจิตใจของประชาชนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศต่อไป ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษานี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุ และสามเณร อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 473 รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน 473 รูป จากการเปิดตารางของทาโร ยามาเน่ (สุพล สุยะพรหม, สุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553) ใช้เพียง 218 รูป ผู้วิจัยใช้เพียง 218 รูปเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

ตัวแปรในการศึกษา

ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ “ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา “ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นภิกษุ จำนวน 183 รูป คิดเป็นร้อยละ 83.9 มีอายุตั้งแต่ 20 – 30 ปี จำนวน 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.4 ไม่มีพรรษา จำนวน 83 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.1 มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา จำนวน 70 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.1 มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 79 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.2 และไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม จำนวน 170 รูป คิดเป็นร้อยละ 78.0

2. ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการปกครอง

พระภิกษุและสามเณรในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกประเด็น ยกเว้นประเด็นที่ 4 ซึ่งเกี่ยวกับการระงับอธิกรณ์ การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติข้อขัดแย้ง หรือการลงนิคหกรรม ซึ่งพระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2) ด้านการศาสนศึกษา

ความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ 4 เรื่องการจัดหาทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมและสอบบาลี และข้อที่ 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนทั่วไป ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระภิกษุและสามเณรในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 เมื่อพิจารณารายละเอียดรายข้อพบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกประเด็น ยกเว้นข้อที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับการเป็นพระสอนศีลธรรม หรือการทำหน้าที่ครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา รวมถึงการสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระภิกษุและสามเณรในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ 1 การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน และข้อที่ 6 การจัดให้มีการบรรยายธรรมผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

5) ด้านการสาธารณูปการ

พระภิกษุและสามเณรในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกประเด็นได้รับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อที่ 1 การจัดทำถนนภายในวัดให้สะอาดและสะดวกต่อการสัญจร และข้อที่ 4 การช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2) อายุ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) **วุฒิการศึกษาสามัญ** กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6) **วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม** กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ด้านการปกครอง จากการศึกษาพบว่า ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การกิจหลักในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ครอบคลุมทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง การกิจนี้รวมถึงบทบาทของพระภิกษุในฐานะบุคลากรทางการศึกษา อาทิ การปฏิบัติหน้าที่เป็นครูสอน กรรมการตรวจข้อสอบสนามหลวง เลขานุการ ผู้อำนวยการ หรือประธานสนามสอบ ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่เจ้าสำนักเรียนในฐานะเจ้าอาวาส นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมในทุกรูปแบบที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น การมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้ และการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างยั่งยืน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2550) กล่าวว่า ด้านการปกครอง ถือเป็นภารกิจหลักของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะปกครองทุกระดับชั้น ในการกำกับดูแลและรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรภายใต้การปกครองประพฤติปฏิบัติตนสอดคล้องกับพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม ตลอดจนพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การกิจนี้ครอบคลุมสายการบังคับบัญชาตั้งแต่ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค จนถึงเจ้าคณะใหญ่ นอกจากนี้ รวมถึงบทบาทของพระภิกษุในฐานะพระอุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ ผู้ทำหน้าที่กลั่นกรองและบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรให้เป็นศาสนทายาทที่สมบูรณ์

2) ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็นใน ด้านการศาสนศึกษา พบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การกำกับดูแลและส่งเสริมการเรียนการสอนนักธรรม-บาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง รองลงมา คือ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีภายในวัด เพื่อสร้างรากฐานความรู้ทางพระปริยัติธรรมให้มั่นคง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2550) กล่าวว่า ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การกิจหลักในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ครอบคลุมทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง การกิจด้านนี้รวมถึงบทบาทของพระภิกษุในฐานะบุคลากรทางการศึกษา อาทิ การปฏิบัติหน้าที่ครูสอน กรรมการตรวจข้อสอบสนามหลวง เลขานุการ ผู้อำนวยการ หรือประธานสนามสอบ ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่เจ้าสำนักเรียนในฐานะเจ้าอาวาส นอกจากนี้ ยังรวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมในทุกรูปแบบที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น การมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้ และการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างยั่งยืน

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็นใน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดตั้ง การสมทบ และการมอบทุนสงเคราะห์การศึกษา รองลงมาคือ บทบาทในการเป็นพระสอนศีลธรรมหรือครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ) (2540) กล่าวว่า

การสงเคราะห์ด้านการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไปดำเนินการ ทั้งในลักษณะส่วนบุคคลหรือในนามคณะสงฆ์ ยังสามารถดำเนินการได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การจัดตั้งทุนสงเคราะห์ทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
2. การสนับสนุนและพัฒนาสถานศึกษา
3. การสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ทางการศึกษา
4. การให้ความช่วยเหลือเฉพาะรายแก่ผู้ที่กำลังศึกษา

การสนับสนุนในรูปแบบดังกล่าว ถือเป็นงานศึกษาสงเคราะห์ที่มีคุณูปการสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในภาพรวม และส่งผลดีกลับคืนสู่ความมั่นคงของสถาบันคณะสงฆ์โดยตรง งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นั้น ครอบคลุมภารกิจหลายประการ อาทิ การบริหารจัดการศึกษาสงเคราะห์ในความดูแล การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษา การพัฒนาอาคารสถานที่ของสถานศึกษา การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนการมอบความช่วยเหลือแก่ผู้ที่กำลังศึกษาเป็นรายบุคคล ภารกิจเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ให้สัมฤทธิ์ผล

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า ทศนคติของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อใน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเทศนาสั่งสอนพุทธศาสนิกชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา รองลงมาคือ การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด พร้อมทั้งการจัดหาพระวิปัสสนาจารย์เพื่ออบรมสั่งสอนการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2540) กล่าวว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่พุทธธรรมของสถาบันสงฆ์ มุ่งเน้นการเทศนาอบรมและปลูกฝังพุทธศาสนิกชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา พร้อมทั้งยึดมั่นในหลักสมาธิปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการทุกระดับ ตั้งแต่เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ จนถึงเจ้าคณะจังหวัด ในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สัมฤทธิ์ผลสืบไป ดังนี้

1. การเสริมสร้างสมณสาธูปและวินัยปฏิบัติ มุ่งเน้นการอบรมพระภิกษุสามเณรให้ตระหนักในสมณสัญญา ปลูกฝังจริยามารยาท และศาสนพิธีปฏิบัติให้ถูกต้องตามแบบแผนของคณะสงฆ์
2. การจัดระเบียบวัตรปฏิบัติ กำกับดูแลการทำวัตรสวดมนต์และศาสนกิจต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและพร้อมเพรียงตามระเบียบของวัด
3. การพัฒนาปัญญาและทัศนคติ แสวงหากุศโลบายเพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้รับฟังโอวาทและคำแนะนำที่เกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ
4. การส่งเสริมความรู้ด้านศาสนปฏิบัติ ให้คำแนะนำและอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในด้านศาสนพิธี และแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา
5. การเผยแผ่สัมมาทิฐิ แสดงพระธรรมเทศนาเพื่อปลูกฝังศีลธรรมแก่ประชาชน และมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ถูกต้องดีงาม
6. การปกป้องและรักษาพระธรรมวินัย แสวงหากุศโลบายในการป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดในหลักธรรม (สัทธรรมปฏิรูป) เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย
7. การศาสนศึกษาสำหรับศิษย์วัด มุ่งมั่นปลูกฝังให้ศิษย์วัดมีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งอบรมบ่มเพาะด้านจริยธรรมและระเบียบปฏิบัติทางศาสนา อาทิ การไหว้พระและสวดมนต์อย่างถูกวิธี

8. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และคลังปัญญาภายในวัด มุ่งเน้นการจัดตั้งห้องสมุดเพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า พระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และบริการวิชาการแก่ประชาชน โดยจัดสรรทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย อาทิ ตำราด้านศีลธรรม ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และความรู้ทั่วไป เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจแก่พุทธศาสนิกชนตามโอกาสที่เหมาะสม

9. การสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชน ดำเนินการจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความขาดแคลน เพื่อเป็นสวัสดิการทางการศึกษาและส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง

5) ด้านการสาธารณูปการ จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็นใน ด้านการสาธารณูปการ พบว่าประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำกับดูแลและการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด รองลงมาคือ การกำกับดูแลการก่อสร้างศาสนวัตถุและถาวรวัตถุภายในเขตวัดและที่ธรณีสงฆ์ เพื่อให้เกิดความมั่นคงถาวรและเป็นระเบียบเรียบร้อย ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2550) กล่าวว่า การกิจด้านการพัฒนาวัดในส่วนของการศาสนสถานและสิ่งแวดลอม ครอบคลุมการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะทั้งในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส อันประกอบด้วย การอำนวยความสะดวก การซ่อมแซม และการดูแลรักษา ถาวรวัตถุอันเป็นสาธารณสมบัติของวัด อาทิ อุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอไตร กุฏิสงฆ์ และฌาปนสถาน ตลอดจนการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผ่านการจัดทำบัญชีทะเบียนเสนาสนะและบัญชีทรัพย์สินของวัดอย่างถูกต้องตามระเบียบ

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็นใน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่าประเด็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาและดูแลความสะอาดของเส้นทางสัญจรภายในวัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รองลงมาคือ การช่วยเหลือและเกื้อกูลกิจกรรมของชุมชนอันเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดและชุมชน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2540) กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลผ่านการบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดหาทุนสงเคราะห์ รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันและเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาวะเพื่อป้องกันโรคอุบัติใหม่และโรคติดต่อในชุมชน

การสนับสนุนสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ให้ความช่วยเหลือในการจัดสร้างและพัฒนาสาธารณสมบัติอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาทิ การคมนาคม การจัดการแหล่งน้ำ การจัดตั้งระบบประปาและไฟฟ้า รวมถึงการจัดการฌาปนสถานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและกลุ่มเปราะบาง ให้ความช่วยเหลือประชาชนตามฐานะและโอกาสที่เหมาะสม โดยเฉพาะการบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัยพิบัติ การอุปถัมภ์ดูแลผู้สูงอายุ และพยากรณ์สงเคราะห์แก่คนพิการ เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสังคม

สรุปผลการวิจัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมภารกิจทั้ง 6 ด้านอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการเน้นการกำกับดูแลพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในระเบียบวินัย โดยยึดหลักธรรมมาธิปไตยเป็นบรรทัดฐาน 2) ด้านการศาสนศึกษา มีการบริหารจัดการเรียนการสอนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีอย่างเป็นระบบ 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการจัดตั้งและมอบทุนการศึกษา รวมถึงสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการเผยแผ่ มุ่งเน้นการแสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และการอบรมบ่มเพาะศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชน พร้อมส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีบทบาทเชิงรุกในการเผยแผ่พระศาสนา 5) ด้านสาธารณูปการ ดำเนินการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีการสนับสนุนและรุดหน้าช่วยเหลือชุมชนที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมมีประสิทธิภาพและเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.
- พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข (อาสนะทอง). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอยะรัง จังหวัดนครสวรรค์”. **ปริญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ภักดิ์ สุมะโร. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.
- พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ). “การบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.
- พระธนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **ปริญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 35. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2554.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหนิคมธรรม จำกัด, 2539.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550.
- สุรพล สุยะพรหม. ผศ.ดร.และนางสาวสุทธิดีร์ก ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์
ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE EFFECTIVENESS OF THE DHAMMA PRACTICE PROJECT MANAGEMENT OF
SANGHA ADMINISTRATORS IN AYUTTHAYA DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูใบฎีกาสอาด ปณฺญาทีโป (ดิษฐ์สุวรรณ)

Phrakhru Baidika Sa-at Pannyathipo (Ditsawan)

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

Wat Phra Mahathat Woramahawihan

E-mail: Ditsawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ในการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ในการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ในการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 286 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สถิติทดสอบสมมติฐานทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ในการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร ด้านการบริหารจัดการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ในการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีเพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิ การศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ เหตุผลการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาอุปสรรค พบว่า ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ สถานที่ปฏิบัติดับ แคมป์เกินไป ด้านวิทยากรมีน้อยเกินไป บรรยายและทำกิจกรรมนานเกินไป และด้านการบริหารจัดการ ขาด การประชาสัมพันธ์โครงการปฏิบัติธรรม ดูแลผู้ร่วมปฏิบัติธรรมไม่ทั่วถึง

คำสำคัญ: โครงการปฏิบัติธรรม, ประสิทธิภาพ, พระสงฆ์

ABSTRACT

This research article aims: 1. to examine the management of The Dhamma Practice Project organized by Sanggha Administrators in Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2. to compare opinions regarding the management of The Dhamma Practice Project, and 3. to investigate the problems, obstacles, and suggestions for improving the management of The Dhamma Practice Project organized by Sanggha Administrators in Wang Noi District. The

population and sample consisted of 286 monks/lay participants who joined meditation practice programs at meditation centers in Wang Noi District. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.). Hypothesis testing was conducted using t-tests and one-way ANOVA.

The research findings revealed that:

1. The management of The Dhamma Practice Project organized by Sanggha Administrators in Wang Noi District across all three aspects-facilities, instructors, and overall administration was found to be highly effective.

2. A comparison of opinions regarding program management showed that respondents with different gender, age, education level, Dhamma education level, status, occupation, and reasons for participating in the meditation program did not differ significantly in their opinions.

3. The identified problems and obstacles were as follows: Facilities: insufficient accommodation and restrooms, and meditation spaces that were too small. Instructors: the number of instructors was inadequate, and the lectures and activities were too lengthy. Management: insufficient public relations for the meditation program and inadequate supervision of participants.

Keywords: The Dhamma Practice Project, Effectiveness, Sanggha Administrators

บทนำ

การประกาศพระศาสนา 45 พรรษากาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทำงานเผยแผ่พระศาสนาแก่ชาวโลก เริ่มตั้งแต่หลังจากพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วพระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ทั้ง 60 รูปไปประกาศพระสัทธรรม ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชน หมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่พสกนิกร และมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

พุทธโอวาท พระพุทธองค์ประทานแก่เหล่าพระอริยสาวกรุ่นแรกนั้น เป็นบทยืนยันทันตติยธรรมในการเผยแผ่พระพุทธานุภาพ พระพุทธองค์พร้อมด้วยเหล่าพระอริยสาวกดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรมให้แพร่หลายในสังคมอินเดีย ได้รับการยอมรับและเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในชมพูทวีป หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพาน พระอริยสาวกได้สานต่อพุทธปณิธานช่วยกันเผยแผ่พระพุทธานุภาพเรื่อยมา จวบจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นพระราชูปถัมภ์ในการทำตติยสังคายนา และได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธานุภาพยังนานาประเทศ จำนวน 9 สาย เฉพาะสายที่ 8 โดยการนำของพระโสณเถระและพระอุตตเถระ ได้นำพระพุทธานุภาพมายังดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย, พม่า และมอญ) ใน พ.ศ. 218 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาวิถีชีวิตของคนไทยก็ผูกพันกับพระพุทธานุภาพมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน นับว่าการสืบต่อพระศาสนาที่ส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพระสาวกโดยตรง ต้องศึกษาเล่าเรียนประพฤติ

ปฏิบัติจนเกิดความรู้ความเข้าใจแล้วสั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชนตามสมควรสืบไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนรากเหง้าของสังคมไทย มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ค่านิยม และความเชื่อของคนไทยต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน ในอดีตวัดมีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งต่อชุมชนทุกหมู่บ้าน เพราะสถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมด้านต่างๆ ทั้ง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ศูนย์การศึกษา ท้องถิ่น ตลอดจนแหล่งสืบทอดและเรียนรู้ทาง ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ สมัยโบราณวัดยังถือว่าเป็นสถาบันถ่ายทอดวิชาการความรู้แก่เยาวชน ของชาวบ้าน โดยมีพระสงฆ์เป็นครูผู้ให้การอบรมสั่งสอนทั้งความรู้ทางโลก และความรู้ทางธรรม

วัดในฐานะเป็นสถาบันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ต้องฟื้นฟูบทบาทในการเป็น ศูนย์รวมอบรม ศีลธรรมแก่ประชาชน สำหรับกิจกรรมด้านการฝึกอบรมทางวัดได้มีการกำหนด ประเภทและจำนวนผู้เข้าอบรม กำหนดหลักสูตร และระยะเวลาในการอบรม โดยมีกิจกรรมตาม โครงการหลัก ๆ ดังนี้

1. โครงการปฏิบัติธรรมในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติ เป็นโครงการสำหรับประชาชนทั่วไปได้ปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาในวันสำคัญทางศาสนา และ ปฏิบัติเฉลิมพระเกียรติถวาย เป็นพระราชกุศลในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม และ 5 ธันวาคม ของทุกปี

2. โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นโครงการสำหรับ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนบริษัทต่าง ๆ นำบุคลากรในองค์กรมาปฏิบัติธรรมตาม หลักสูตรที่วัดกำหนดไว้ มีหลักสูตร 2 คืน 3 วัน หลักสูตร 4 คืน 5 วัน และหลักสูตร 6 คืน 7 วัน เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้มีแนวทางในการพัฒนาตนเองทั้งทางกายและใจ

3. โครงการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและเยาวชนที่เรียกว่า โครงการ เข้าค่ายคุณธรรม เป็นโครงการด้านศึกษาสงเคราะห์ เกิดจากแนวคิดที่จะให้เยาวชนตลอดจน คน ทั่วไป ได้มีโอกาสศึกษาธรรมอย่างถ่องแท้ โดยใช้เวลาสั้นๆ 2 วัน 1 คืน หรือ 3 วัน 2 คืน เพื่อมาใช้ชีวิตอยู่ในวัด สำหรับฝึกปฏิบัติและมีวิถีชีวิตแบบวิถีพุทธตามหลักสูตรที่ทางวัดจัดไว้ให้ โดยมีข้อตกลงร่วมกัน ในสิ่งที่ต้องปฏิบัติและละเว้นข้อห้าม ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอบรมหรือใช้ชีวิตอยู่ในค่ายปฏิบัติธรรม (พระมหานภดล สุวณฺณเมธี (มีคำเหลือง), 2551)

ดังนั้น กลไกสำคัญในการแก้ปัญหาเยาวชน ถึงแม้รัฐออกกฎหมาย การอัดฉีดเม็ดเงินเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ การแก้ปัญหาของรัฐไม่ได้ผลเท่าที่ควร รัฐต้องอัดฉีดธรรมะเพื่อแก้ไขที่ใจอันเป็นต้นเหตุอันเป็นต้นเหตุปัญหาทั้งปวง กล่าวคือ เมื่อเยาวชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลที่ถูกต้อง มีความเชื่อมั่นต่อบุญบาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ก็จะเกรงกลัวบาป ไม่กล้าทำชั่วปัญหาต่างๆ ก็จะค่อยๆ คลี่คลายไป ด้วยเหตุนี้ รัฐควรให้ความสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมทางศาสนา ให้เข้มแข็งมากที่สุดเพื่อเด็กเหล่านั้นจะได้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในภายภาคหน้า ตามที่แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2559) ได้ประกาศเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติที่จะมุ่งพัฒนา “คน” ให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีลักษณะของความนิยมในวัดภูมิวัฒนธรรมของการบริโภคมากขึ้น ได้มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย มีเหตุการณ์หลากหลายเกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สันตะเพื่อนมโนธรรมสำนึกต่อแก่นหลักของศาสนาจนหวั่นไหว รู้สึกถึงความเสื่อมถอยในศีลธรรมของประชาชนโดยทั่วไป ผู้นำทางศาสนายังไม่สามารถแสดงบทบาทชี้นำความถูกต้องและตัดสินปัญหาทาง

ศีลธรรมเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย สังคมไทยจึงเริ่มมีลักษณะของการเป็นสังคมมีระดับของศีลธรรมถดถอยลดน้อยลงเรื่อยๆ และถูกระแสอื่นบดเบือนไปจากหลักการพื้นฐานแท้จริงของศาสนาจนเป็นที่น่าห่วงใยยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

สภาพสังคมไทยในอนาคต ยิ่งเยาวชนซึ่งถือว่าเป็น อนาคตของประเทศชาติขาดสติปัญญา พิจารณา ยอมรับค่านิยมที่ทันสมัย มีพฤติกรรมกระด้าง ก้าวร้าว ชอบความรุนแรง ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เห็นแก่ตัว ไม่รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง ตกเป็นทาสอบายมุข มั่วสุมสิ่งเสพติด สังคมมีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง

แม้วิถีชีวิตของผู้คนจะได้รับความสะดวกสบายจากความก้าวหน้าทางวัตถุมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน ความเสื่อมถอยทางจิตใจและศีลธรรมกลับทวีความรุนแรงจนน่าเป็นห่วง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนผ่าน ปัญหาสังคมที่ซับซ้อน อาทิ การละเลยต่อขนบธรรมเนียมประเพณี การขาดระเบียบวินัย และการยึดติดใน ค่านิยมบริโภคนิยมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ซึ่งให้เห็นว่าสังคมมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาวัตถุโดยละเลยการพัฒนาจิตใจ จนนำไปสู่วิกฤตทางสังคม ด้วยเหตุนี้ การเร่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ “เยาวชน” ผู้เป็น อนาคตของชาติ จึงเป็นวาระสำคัญต้องอาศัยกลไกทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของวัดและสำนัก ปฏิบัติธรรม ในการขัดเกลาจิตใจเยาวชนให้เข้มแข็ง เพื่อเตรียมความพร้อมให้พวกเขาก้าวไปเป็นพลเมือง คุณภาพของสังคม

ผู้วิจัยเลือกทำวิทยานิพนธ์ เรื่องประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากตระหนักถึงภารกิจหลักของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนและเยาวชน โดย มุ่งเน้นการถ่ายทอดหลักธรรมสำคัญ อาทิ ศีล 5, หลักกรรมฐาน (สมถะและวิปัสสนา), พรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4 และหลักคิปปิปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงระดับประสิทธิผลของการ บริหารจัดการโครงการฯ ในเขตอำเภอวังน้อย รวมถึงความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและพุทธศาสนิกชนที่มี ต่อการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นแนวทาง สำคัญในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลให้ ประชาชนได้รับการปลูกฝังศีลธรรมและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอ วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัย เชิงสำรวจ (Survey Research)

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมใน โครงการปฏิบัติธรรมจำนวน 5 วัด คือ วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดมเหยงคณ์ วัดกษัตราธิราชวรวิหาร วัดใหญ่ ชัยมงคล วัดบรมวงศ์อิศรวราราม ในเขตอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนทั้งหมด 1,000 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากระชากรจำนวน 1,000 คน โดยการเปิดตารางของทาโร ยามาเน่ ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ตาม จำแนกตามวัด ดังนี้

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และ การตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

1. ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้
2. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
4. สร้างเครื่องมือ
5. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
6. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
7. ปรับปรุงแก้ไข
8. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของงานประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระ สังฆาธิการในอำเภอวังน้อย เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย 3 ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

1. ด้านอาคารสถานที่ มีคำถามทั้งหมด 10 ข้อ คือข้อ 1-10
2. ด้านวิทยากร มีคำถามทั้งหมด 10 ข้อ คือข้อ 11-20
3. ด้านการบริหารจัดการ มีคำถามทั้งหมด 10 ข้อ คือข้อ 21-30

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก
- 3 หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

2 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

1 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้ (ประกอบ กรรณสูตร, 2542)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.8 ถึง 1.00 มีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (ประกอบ กรรณสูตร, 2542)

3. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดทางหลวง ตำบลปลายกลัด อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.954 (Cronbach, Lee J., 1971)

4. นำแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอวังน้อย จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ ผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 286 รูป/คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ 1 – 15 สิงหาคม พ.ศ. 2554 รวมใช้ระยะเวลา 15 วัน

5) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

1. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง
2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์
3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (สุรพล สุยะพรหม, สุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553)

1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2) ระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย โดยจำแนกตามสถานภาพ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) วุฒิการศึกษาทางธรรม 5) สถานภาพ 6) อาชีพ 7) การเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมและประสบการณ์ในการบริหารจัดการ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีกำหนดผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

4) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี และ 51 – 60 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่มีวุฒินักธรรม มีสถานภาพโสด อาชีพพนักงานบริษัท และมีเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม คือ ชอบการปฏิบัติธรรม

2. ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.27 และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านอาคารสถานที่ และด้านวิทยากรมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ย 4.15 โดยจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับประสิทธิภาพจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ อาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมมีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ทำให้ผู้ปฏิบัติอึดอัด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รองลงมา คือ มีอาคาร

หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างเพียงพอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และมีความสะอาด ร่มรื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

ประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับประสิทธิภาพจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ มีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมา คือ เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และพระภิกษุสามเณรหรือบุคลากรในสำนัก มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39

ประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับประสิทธิภาพจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 รองลงมา คือ มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแล ด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวยความสะดวกต่างๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และไม่ดำเนินการในลักษณะเชิงธุรกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18

จากการสรุปผลประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า ประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก

3. การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ค่าเฉลี่ยจากระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม เมื่อจำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน แสดงว่าปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ และนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทุกด้าน โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติ

ธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อพิจารณาทางด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาและจัดการสถานที่เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระวุฒิกัทร เครือวงศ์ (2551) ทำการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการสร้างความพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมต่อการให้บริการของวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง” ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมต่อการให้บริการของวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย ด้านห้องน้ำ ห้องสุขา ด้านสถานที่รับประทานอาหาร ด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ด้านที่จอดรถ ด้านการต้อนรับ และด้านความปลอดภัย

ด้านวิทยากร จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกวิทยากร และฝึกอบรมวิทยากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมโครงการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระภาณุทัต แสนสาคร (2549) ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาสังคม : กรณีศึกษา อำเภอสทิงพระ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า การไปศึกษาดูงาน ประชุมเชิงปฏิบัติการ ปฏิบัติจริง และนิเทศติดตามผล ซึ่งได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแล้ว ทำให้พระสงฆ์รู้และเข้าใจในบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะมากขึ้น รู้และเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะ และมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ ความชำนาญ และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างดีเยี่ยม พระสงฆ์สามารถทำงานเป็นทีม (Team) คอยให้คำแนะนำปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาปรับปรุงข้อบกพร่องซึ่งกันและกัน

ด้านการบริหารจัดการ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ผู้ร่วมฟังเทศน์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้กันและกัน ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการอย่างครอบคลุมและทั่วถึงในทุกๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย) (2553) ศึกษาเรื่อง “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” พบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาส ในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิด รวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านความคิด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14, 4.12, 3.91, 3.85 และ 3.85 ตามลำดับ

จากการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะพบว่า การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม ที่มีประสิทธิภาพและความสัมฤทธิ์ผลให้แก่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะ

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุทธีชัย ชิดโคสูง (2552) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ 4 ประการคือ บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรม ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างดียิ่งแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่พัก ถ้ามีความพร้อมการปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี อาหารสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และพอเพียงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมดี และสุดท้ายธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามีอาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง

2. การเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 7 ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และเหตุการณ์เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และเหตุการณ์เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จึงมีทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดคล้าย ๆ กัน มีความเลื่อมใสศรัทธาเป็นที่ตั้งอยู่แล้ว ทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข) (2554) ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากรูปแบบการใช้ชีวิตในช่วงวัยต่างๆ จะเป็นไปตามระบบของสังคม วัยเด็ก จะเป็นวัยของการศึกษาหาความรู้ ยังไม่คิดหรือคาดหวังกับอนาคต หรือการวางแผนให้กับชีวิตตนเองเท่าไรนัก วันรุ่น ก็เป็นวัยที่ก้าวเข้าสู่สังคมที่โตขึ้น กว้างขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็นอยากลองในสิ่งที่ตนเองยังไม่เคยได้รู้จักหรือได้สัมผัส และเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ก็จะเป็นวัยที่ต้องเลี้ยงชีพด้วยตนเอง หรือประกอบอาชีพ เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง สร้างครอบครัวให้กับตนเอง และดูแลครอบครัวของตนเองต่อไป เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและอยู่อย่างมีความสุขต่อไป เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามมีวัยใกล้เคียงกัน มีอายุ ที่ใกล้เคียงกัน จึงมีการแสดงความคิดเห็นออกมาไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระชนดล นาคสุวรรณ (นาคพิพัฒน์) (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบ

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการปฏิบัติธรรมนั้น เป็นการวิเคราะห์คิดเห็นตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การศึกษาเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยที่เข้ามาช่วยเสริมวิธีการคิด ฉะนั้น เมื่อมองกันตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ความคิดเห็นก็ย่อมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กัญญ์วาทภรณ์ กลิ่นนิมโนวล (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4” พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากความรู้ทางธรรม อันได้แก่ความรู้ในส่วนของพระพุทธศาสนา กล่าวถึงประวัติของพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติของพระสาวก ซึ่งโดยทั่วไปจะมีระดับความรู้ทางธรรมไม่ต่างกันนัก เนื่องจากมีสื่อมากมายในสังคมปัจจุบันที่ให้ศึกษาและเรียนรู้ได้มาก ทั้งที่เป็นตำราเรียน เอกสารแจกฟรี แผ่นซีดี วิทยุ โทรศัพท์ เป็นต้น จึงมีการแสดงความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์) (2553) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณร ที่มีระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณร ที่มีระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากสถานภาพสมรส อาจไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม หรือส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติ จึงทำให้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดลนพร วราโพธิ์ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐตามหลักพรหมวิหาร 4 : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต” พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐตามหลักพรหมวิหาร 4 ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น มีความหลากหลายตามความถนัดและการศึกษาที่ได้รับ มีอาชีพที่ใช้เป็นทุนหล่อเลี้ยงชีวิตและครอบครัวหลากหลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข และอยู่ในสังคมได้ ล้วนแล้วแต่มีจุดมุ่งหมายในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกัน และอาจส่งผลให้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระณพวร โสสิตธมฺโม (โหวท) (2553) ทำการศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนต่อการ

บริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีอนามัยในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลัก สังคหวัตถุ 4 ของสถานีอนามัยในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเหตุผลการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมของแต่ละบุคคล อาจมาจากหลายๆ สาเหตุ แต่ก็มีจุดหมายเดียวกัน คือความสงบสุขทางจิตใจ และเพื่อความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต. **พุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. 2540.

พระมหานภดล สุวณณเมธี มีคำเหลือ. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมเยาวชนของค่ายคุณธรรมวัดบรรพตสถิต จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2559**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด. 2545.

ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธากา รพิมพ์. 2542. หน้า 108.

Cronbach. Lee J.. **Essentials of psychological testing**. 4th ed.. New York : Harper & Row. 1971.
สุรพล สุษะพรหม. ผศ.ดร และนางสาวสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2553.

พระวุฒิกัทร เครือวงศ์. “แนวทางการพัฒนาการสร้างควมพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมต่อการให้บริการของวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ยุทธศาสตร์การพัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. 2551.

พระภาณุทัต แสนสาคร. “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาสังคม : กรณีศึกษาอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ยุทธศาสตร์การพัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 2549.

พระครูโพธิ์โรจน์สารคุณ สุเทพ งามละมัย. “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2553.

พระมหาสุทธิชัย ชิตโคกสูง. “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2552.

พระธวัชชัย จารุณโม ศรีสุข. “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2554.

พระชนดล นาคสุวรรณ โณ นาคพิพัฒน์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551.

กัญญ์กัฬารณ์ กลิ่นนิมมวล. “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาท 4”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2554.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข โพรสุทธิชัยพงศ์. “ประสิทธิภาพการบริหารงานของ เจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2553.

ดลนพร วราโพธิ์. “การบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐตามหลักพรหมวิหาร 4 : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2553.

พระณปวร ไชยสิทธิ์ โทวาท. “ทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีอนามัยในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2553.